

Održivi razvoj na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima

Čor, Matea

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Virovitica University of Applied Sciences / Veleučilište u Virovitici**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:165:201941>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

Repository / Repozitorij:

[Virovitica University of Applied Sciences Repository - Virovitica University of Applied Sciences Academic Repository](#)

VELEUČILIŠTE U VIROVITICI
Stručni diplomski studij Menadžment

MATEA ČOR

ODRŽIVI RAZVOJ NA OBITELJSKIM POLJOPRIVREDNIM
GOSPODARSTVIMA

VIROVITICA, 2024.

VELEUČILIŠTE U VIROVITICI
Stručni diplomski studij Menadžment

ODRŽIVI RAZVOJ NA OBITELJSKIM POLJOPRIVREDNIM
GOSPODARSTVIMA

Kolegij: Održivi razvoj i društvena odgovornost

Mentor:
dr.sc. Željka Kadlec, v.pred.

Studentica:
Matea Čor

VIROVITICA, 2024.

OBRAZAC 2

ZADATAK ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA

Student/ica: MATEA ČOR **JMBAG:** 0307016567

Studij: Menadžment **Modul:** Menadžment malih i srednjih poduzeća

Imenovani mentor: dr.sc. Željka Kadlec, v. pred.

Imenovani komentor:

Naslov rada:

Održivi razvoj na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima

Puni tekst zadatka rada:

Prikupljajući i istražujući relevantnu stručnu i znanstvenu literaturu studentica će dati uvid u pojmovno određenje održivog razvoja i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva. Povezujući ova dva naizgled nepovezana pojma radom će se prikazati suština njihova djelovanja kroz dimenzije održivosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Također, će se pokušati približiti zajednička poljoprivredna politika i ekološka politika, koja se odnosi na obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Studentica će kvantitativnom analizom istražiti percepciju primjene održivog poslovanja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima kako bi se omogućila što veća svijest o pozitivnim aspektima učestalosti i učinkovitosti primjene održivog razvoja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Na taj način će se povezati teorijski i praktični dio rada i dati doprinos u tom području.

Datum uručenja zadatka studentu/ici: 29. 07. 2024.

Rok za predaju gotovog rada: 02. 09. 2024.

Mentor:

dr.sc. Željka Kadlec, v. pred.

Dostaviti:

1. Studentu/ici
2. Povjerenstvu za završni i diplomski rad - tajniku

SAŽETAK

ODRŽIVI RAZVOJ NA OBITELJSKIM POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

SUSTAINABLE DEVELOPMENT ON FAMILY FARMS

SAŽETAK- *Obiteljska poljoprivredna gospodarstva su ključni dionici u poljoprivrednoj industriji, ali često se suočavaju s brojnim izazovima ekonomske, društvene i ekološke održivosti. Svrha rada je istražiti kako obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogu diverzificirati prihode, prilagoditi se tržišnim promjenama te aktivno sudjelovati u lokalnoj zajednici kako bi osigurali svoju dugoročnu uspješnost. Na tom tragu, istražujući kako politički i ekološki faktori mogu potaknuti ili otežati njihovu održivost, radom se analizira utjecaj Zajedničke poljoprivredne politike i ekološke poljoprivrede na održivi razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. U istraživanju se koristi kvantitativna metoda u kojoj je korišten upitnik o ispitivanju stavova poljoprivrednika o održivoj poljoprivredi. Tumačenjem kvantitativnih podataka u percepciji i praksama poljoprivrednika, u skladu s održivim razvojem, dobiti će se informacije o učestalosti i učinkovitosti održivih praksi među poljoprivrednicima. Glavni rezultati istraživanja pokazati će percepciju poljoprivrednika i njihov održiv način upravljanja obiteljskim gospodarstvima, učestalost primjene održivih praksi među poljoprivrednicima, ističući trendove i područja gdje postoji prostor za poboljšanje. Identificirajući najčešće korištene metode, rad se fokusira na primjenu održivosti u praksi poput rotacije usjeva i zelene gnojidbe. Ovaj rad predstavlja značajan doprinos istraživanju održivosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Kroz detaljnu analizu svijesti poljoprivrednika o konceptu održivosti te stvarne primjene održivih praksi na terenu, istraživanje pruža dublji uvid u trenutno stanje održivosti u poljoprivredi. Identificiranjem ključnih čimbenika koji utječu na implementaciju održivih praksi, ovaj rad omogućuje bolje razumijevanje izazova s kojima se susreću obiteljska poljoprivredna gospodarstva u postizanju održivosti. Ti identificirani faktori mogu služiti kao osnova za razvoj ciljanih politika i programa podrške koji će unaprijediti održivost obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.*

Ključne riječi: *Održivi razvoj, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, OPG, održivost*

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	ODRŽIVI RAZVOJ.....	2
	2.1. Definicija održivog razvoja.....	2
	2.2. Ciljevi održivog razvoja.....	3
	2.3. Tri dimenzije održivosti.....	4
3.	OBITELJSKA POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA.....	6
	3.1. Karakteristike obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.....	6
	3.2. Povijest obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.....	9
	3.3. Izazovi i prilike za održivi razvoj obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima..	10
	3.4. Važnost održivog razvoja za obiteljska poljoprivredna gospodarstva.....	11
4.	DIMENZIJE ODRŽIVOG RAZVOJA NA OPG-u.....	11
	4.1. Gospodarska dimenzija održivog razvoja.....	12
	4.2. Društvena dimenzija održivog razvoja.....	14
	4.3. Ekološka dimenzija održivog razvoja.....	15
5.	ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA.....	16
	5.1. Povijest i ciljevi ZPP-a.....	16
	5.2. Utjecaj ZPP-a na održivi razvoj OPG-a.....	19
	5.3. Inicijative i poticaji za promicanje održivog razvoja OPG-a.....	22
6.	EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA.....	25
	6.1. Ekološka poljoprivreda i primjena na OPG-u.....	25
	6.2. Prednosti ekološke poljoprivrede za održivi razvoj OPG-a.....	27
	6.3. Izazovi i prepreke u implementaciji ekološke poljoprivrede.....	28
7.	ISTRAŽIVANJE- ODRŽIVI RAZVOJ NA OBITELJSKIM POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA.....	30
	7.1. Cilj i svrha istraživanja.....	31
	7.2. Metodologija istraživanja.....	31
8.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	32
9.	OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA.....	46
10.	ZAKLJUČAK.....	48
11.	POPIS LITERATURE.....	49

12.	POPIS ILUSTRACIJA.....	51
-----	------------------------	----

1. UVOD

U današnjem svijetu, suočenom s klimatskim promjenama, iscrpljivanjem resursa i rastućim društvenim nejednakostima, održivi razvoj postaje ključan za osiguranje budućnosti naše planete i dobrobiti njenih stanovnika. Održivi razvoj teži ravnoteži između ekonomskih, društvenih i ekoloških ciljeva kako bi se zadovoljile potrebe sadašnjih generacija bez ugrožavanja budućih. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) čine temelj poljoprivredne proizvodnje u mnogim zemljama, uključujući Hrvatsku. OPG-ovi osiguravaju hranu i sirovine te igraju ključnu ulogu u očuvanju ruralnih zajednica, tradicije i kulturne baštine. Suočeni su s izazovima poput ekonomskog pritiska, klimatskih promjena i potrebe za očuvanjem okoliša.

Rad istražuje kako principi održivog razvoja mogu biti primijenjeni na obiteljska poljoprivredna gospodarstva kako bi se osigurala njihova dugoročna održivost. Kroz analizu triju dimenzija održivosti - ekonomske, društvene i ekološke - te proučavanje primjera iz prakse, cilj je identificirati ključne izazove i prilike s kojima se OPG-ovi suočavaju. Poseban naglasak bit će stavljen na ulogu zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) u promoviranju održivog razvoja te na potencijale ekološke poljoprivrede kao održivog modela za budućnost. Kroz analizu primjera iz prakse, rad će prikazati stvarne izazove i prilike s kojima se suočavaju OPG-ovi te ponuditi preporuke za unapređenje njihovog održivog razvoja. Cilj je pružiti sveobuhvatan pregled održivog razvoja u kontekstu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i istaknuti njihovu važnost za dugoročno očuvanje ruralnih područja i održivu budućnost.

Ovaj rad istražuje složenost održivog razvoja u kontekstu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava te njihove ključne uloge u očuvanju ruralnih područja i prirodnih resursa. U prvom dijelu rada definiraju se osnovni pojmovi i povijesni razvoj koncepta održivog razvoja. Zatim se detaljno razmatraju karakteristike, povijest i značaj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Treći dio rada fokusira se na primjenu triju dimenzija održivog razvoja na OPG-ove, analizirajući ekonomske, društvene i ekološke aspekte. Četvrti dio istražuje ulogu zajedničke poljoprivredne politike u održivom razvoju, dok peti dio razmatra ekološku poljoprivredu kao potencijalno rješenje za mnoge izazove s kojima se OPG-ovi suočavaju.

Kroz analizu primjera iz prakse, rad nastoji pružiti konkretne preporuke i smjernice za unapređenje održivosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

2. ODRŽIVI RAZVOJ

Koncept održivog razvoja predstavlja ključni okvir za postizanje dugoročne društvene, ekonomske i ekološke stabilnosti. Definiranje održivog razvoja omogućuje se analiziranje održivosti iz različitih perspektiva.. Jedan od ključnih koraka u ostvarivanju globalne održivosti jest postavljanje ciljeva održivog razvoja. Poseban naglasak stavljen je na tri ključne dimenzije održivosti - ekonomsku, društvenu i ekološku - te se analizira kako svaka dimenzija doprinosi ukupnoj održivosti društva i okoliša.

2.1. Definicija održivog razvoja

Izraz "održivo" potječe iz područja šumarstva, gdje se primjenjivao na praksu pošumljavanja i sječe šuma na način koji ne ugrožava prirodnu obnovu šuma. Ova praksa je bila ključna za očuvanje ekološke ravnoteže i dugoročno zdravlje šumskih ekosustava. Kroz evoluciju razumijevanja termina "održivo" i "održivi razvoj", postalo je jasno da održivi razvoj uključuje ne samo zaštitu okoliša već i promicanje ekonomske stabilnosti i socijalne pravde (Črnjar, 2009).

Povijest održivog razvoja obuhvaća razvoj i evoluciju koncepta koji se fokusira na uravnoteženje ekonomskog napretka, društvene pravde i zaštite okoliša. Definicija održivog razvoja razlikuje se od autora do autora, no koncept održivog razvoja postao je posebno prepoznatljiv nakon objavljivanja Brundtland izvješća 1987. godine pod nazivom "Naša zajednička budućnost", koje ga definira kao razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjih generacija bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe, te je upravo to ono oko čega se svi autori slažu. Ideje o održivom razvoju mogu se pronaći i u ranijim radovima klasičnih ekonomista poput Thomasa Malthusa, Johna Stuarta Milla i drugih, koji su isticali ograničenost resursa i važnost ravnoteže u njihovoj uporabi. Razvoj moderne ekonomske teorije također je doprinio razumijevanju održivog razvoja, posebno kroz istraživanje obnovljivih resursa i potrebu za njihovom zaštitom kao javnog dobra. Danas, održivi razvoj predstavlja kompleksni pristup koji integrira ekonomske, društvene i ekološke aspekte radi postizanja dugoročne stabilnosti i blagostanja (Kordej-De Villa i sur., 2009).

Jedan od ključnih događaja za razvoj i prihvaćanje koncepcije održivog razvoja je Svjetska konferencija okoliša i razvoja u Rio de Janeiru 1992. godine. Glavni fokus bio je analizirati globalne probleme povezane s ekonomskim napretkom i zaštitom okoliša te uspostaviti strategije za postizanje održivog razvoja na globalnoj razini. Rio de Janeiro je postao ključno središte za usvajanje međunarodnih sporazuma i smjernica koje su utjecale na politike zaštite okoliša i održivog razvoja širom svijeta. Jedan od najznačajnijih ishoda konferencije bio je usvajanje Agende 21, opsežnog programa akcija za postizanje održivog razvoja, zajedno s Deklaracijom o okolišu i razvoju koja je istaknula važnost integracije ekonomskog i društvenog napretka s zaštitom okoliša. Konferencija u Rio de Janeiru postavila je temelje za daljnje globalne napore u promicanju održivog razvoja i zaštite okoliša (Črnjar, 2002).

2.2. Ciljevi održivog razvoja

Ciljevi održivog razvoja predstavljaju skup ciljeva koje su Ujedinjeni narodi usvojili 2015. godine na Svjetskoj konferenciji u Rio de Janeiru, u sklopu Agende 2030 za održivi razvoj. Ovi ciljevi su kreirani s namjerom da se do 2030. godine iskorijeni siromaštvo, zaštititi planet i osigura dobrobit za sve ljude. Ukupno postoji 17 ciljeva, a svaki od njih ima specifične zadatke i pokazatelje za praćenje napretka (Slika 1.).¹

Slika 1. Ciljevi održivog razvoja

Izvor: Laboratorij održivog razvoja, <https://lora.bioteka.hr/un-ciljevi-odrzivog-razvoja/> (06.07.2024.)

¹Prema THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, <https://encr.pw/9EsNu> (06.07.2024.)

Temeljne vrijednosti koje ovi ciljevi promiču uključuju slobodu pojedinca i pravo na dostojanstvo, jednakost svih naroda u vezi s ljudskim pravima i pravom na napredak, zajedničku odgovornost za globalne izazove, te toleranciju i međusobno poštovanje koje prepoznaje raznolikost vjerovanja, kultura i jezika. Također, obuhvaćaju poštivanje prirode i pažljiv odnos prema svim živim bićima i prirodnim resursima, kao i zajedničku odgovornost za globalno gospodarstvo, društveni napredak i prijetnje miru i sigurnosti (Herceg, Stanić-Koštroman, Šiljeg, 2018).

2.3. Tri dimenzije održivosti

Današnji koncept održivog razvoja sve više prepoznaje da su društvo, okoliš i gospodarstvo međusobno povezani i neodvojivi. Održivi razvoj se ne svodi samo na zaštitu okoliša, već integrira ekonomske, društvene i ekološke ciljeve kako bi se osiguralo usklađeno funkcioniranje ljudskog društva u skladu s prirodnim sustavima. Društveno-ekološka ravnoteža znači građenje zajednice i društva na način da svi ljudi, bez obzira gdje žive ili koje su njihove osobne okolnosti, imaju jednake šanse za dostojan život. To podrazumijeva da se razvijamo uz poštovanje okoliša, tako da naš napredak ne ugrožava prirodne resurse kao što su voda, zemlja i zrak. Gospodarsko-ekološka ravnoteža je ideja da ekonomski rast ne bi trebao ići na štetu okoliša. Dakle, treba se poticati gospodarski napredak uz istovremenu zaštitu prirodnih resursa. To može značiti poticanje tehnologija koje manje zagađuju, kao i podršku obnovljivim izvorima energije i održivoj poljoprivredi. Gospodarsko-društvena ravnoteža se odnosi na to da ekonomski rast treba koristiti svima u zajednici. To uključuje poticanje lokalnih poduzetnika, poboljšanje obrazovanja i zdravstvene skrbi te razvoj infrastrukture u ruralnim područjima kako bi se poboljšao standard života. Integracija ovih aspekata ravnoteže ključna je za održivi razvoj, što znači graditi zajednice i gospodarstva koja su stabilna, pravedna i otporna na izazove, čime osiguravamo bolju budućnost za sve i čuvamo okoliš za buduće generacije (Slika 2.).²

²Što je održivi razvoj?, <https://lora.bioteka.hr/sto-je-odrzivi-razvoj/> (06.07.2024.)

Slika 2. Tri dimenzije održivosti

Izvor: Laboratorij održivog razvoja, <https://lora.bioteka.hr/un-ciljevi-odrzivog-razvoja/>
(06.07.2024.)

Prihvaćena ideja o gospodarskoj održivosti se fokusira na važnost očuvanja različitih vrsta bogatstva. U modernom pristupu, to uključuje financijsko bogatstvo, ali također prepoznaje važnost prirodnih, društvenih i ljudskih resursa. Prirodni kapital, poput zemlje, vode, biljaka i životinja, često nije dovoljno uvažen u ekonomskim analizama. Danas se sve više prepoznaje potreba da se prirodni kapital integrira u gospodarski sustav kako bi se osigurao dugoročan razvoj. To znači da trebamo uzeti u obzir ekološke čimbenike kada procjenjujemo uspjeh gospodarstva, što pomaže boljem upravljanju resursima i smanjenju štetnih utjecaja na okoliš. Integracija prirodnog kapitala ključna je za stvaranje dugoročno održivog gospodarstva koje može zadovoljiti potrebe današnjih generacija, a istovremeno sačuvati resurse za buduće generacije (Črnjar, 2002).

Društvena održivost omogućuje ljudima da sami kontroliraju način korištenja prirodnih resursa i postavljanje politika koje promiču veću jednakost i pravdu te smanjuju socijalne nejednakosti. Fokus je na poboljšanju kvalitete života umjesto na čistom ekonomskom rastu. Održivost također uključuje procjenu cijene proizvoda na temelju njihovog ukupnog životnog ciklusa kako bi se obuhvatile sve troškove, posebno one koji se odnose na društvene aspekte. Postizanje društvene održivosti zahtijeva aktivno i sustavno sudjelovanje zajednice ili razvoj civilnog društva. Ključni elementi kao što su socijalna kohezija, kulturni identitet, institucionalni okvir, međusobno poštovanje, usvojeni standardi i integritet čine temelj društvenog kapitala, koji je teško mjerljiv, ali izuzetno važan za dugoročnu stabilnost društva.

Održavanje i obnavljanje ovog moralnog kapitala kroz aktivnosti poput vjerskog i kulturnog života ključno je za očuvanje društvene stabilnosti i prosperiteta (Črnjar, 2002.).

Ekološka održivost je pristup koji se fokusira na očuvanje prirodnih resursa poput zraka, vode, tla i flore kako bi se osiguralo da ih koristimo na način koji neće iscrpiti njihove zalihe ili oštetiti okoliš. To znači razmišljati dugoročno i paziti kako se koriste resursi kako bi ih i buduće generacije mogle koristiti. Primjeri ekološke održivosti uključuju smanjenje onečišćenja, promicanje obnovljivih izvora energije poput sunčeve i vjetroturbina te zaštitu ugroženih vrsta i njihovih staništa (Kordej-De Villa i sur., 2009). Također obuhvaća i smanjenje količine otpada i recikliranje materijala kako bi se smanjio negativan utjecaj na okoliš. Važno je razumjeti da ekološka održivost ne znači odricanje od napretka ili razvoja, već napredak na način koji poštuje prirodne procese i ograničenja. To podrazumijeva promjenu u načinu proizvodnje, potrošnje i života kako bismo svi zajedno živjeli u skladu s prirodom. Možemo zaključiti kako je ekološka održivost ključna za očuvanje okoliša i osiguranje zdravijeg i sigurnijeg svijeta za sadašnje i buduće generacije (Črnjar, 2002.).

3. OBITELJSKA POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) su temeljna poljoprivredna imanja koja su u vlasništvu obitelji i imaju ključnu ulogu u ruralnim područjima, jer doprinose očuvanju krajolika, održavanju lokalnih tradicija i običaja te pružanju stabilnih izvora prihoda za obitelji koje upravljaju tim gospodarstvima.. Ovaj dio rada istražuje kako OPG-ovi funkcioniraju, što ih čini jedinstvenima i kako su se razvijala kroz povijest. Fokus je na tome kako se OPG-ovi suočavaju s današnjim izazovima kao što su promjene klime, zahtjevi tržišta. Isto tako, istražuje se zašto je održivi razvoj ključan za budućnost OPG-ova, naglašavajući važnost ekološki prihvatljivih praksi, ekonomske stabilnosti te integracije u lokalnu zajednicu.

3.1. Karakteristike obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva odlikuju se specifičnim karakteristikama koje utječu na njihovu organizaciju, proizvodne metode i ulogu u ruralnim zajednicama. „OPG je organizacijski oblik gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske

djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji” (čl. 5. st. 1. Zakona o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 29/2018.). Dakle, može se zaključiti da je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) način organiziranja poljoprivredne proizvodnje koje vodi pojedinac ili obitelj, koristeći svoje vlastite ili unajmljene resurse poput zemlje, opreme i radne snage. Glavni cilj OPG-a je osigurati stabilan prihod kroz kontinuiranu poljoprivrednu djelatnost i povezane aktivnosti, poput stočarstva ili proizvodnje hrane. Prema zakonu, fizička osoba koja ostvaruje prihod od poljoprivrede iznad određenog iznosa ili je obveznik poreza na dohodak mora se registrirati u Upisnik OPG-ova. Ovaj upis regulira Zakon o OPG-u, koji definira pravila i obveze vezane za poslovanje OPG-ova kako bi se osigurala zakonitost i stabilnost poljoprivrednih aktivnosti.³ „Djelatnost poljoprivrede obuhvaća bilinogojstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti sukladno skupinama 01.1, 01.2, 01.3, 01.4, 01.5, i 01.6 Nacionalne klasifikacije djelatnosti”⁴

Prema Defilippisu (1993) postoje tri temeljna konstitutivna elementa obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva, a to su domaćinstvo, posjed i gospodarstvo. Domaćinstvo koje se odnosi na obiteljsku jedinicu ili kućanstvo koje zajedno živi i sudjeluje u vođenju poljoprivrednog gospodarstva. Članovi obitelji često aktivno sudjeluju u radu gospodarstva, obavljajući različite zadatke kao što su obrada zemlje, briga o stoci ili administrativne obveze. Posjed - imovina koja obuhvaća zemljište, objekte, opremu i sve ostale materijalne resurse koji su u vlasništvu ili posjedu obitelji i koriste se za poljoprivrednu proizvodnju. Posjed može uključivati i stambene i radne prostore, kao i sva sredstva potrebna za održavanje gospodarstva. Gospodarstvo koje se odnosi na cjelokupnu poljoprivrednu djelatnost koju obitelj provodi kako bi osigurala prihode i opstanak. To uključuje sve aktivnosti poput uzgoja usjeva, uzgoja stoke, proizvodnje hrane ili drugih poljoprivrednih proizvoda koji čine temeljnu djelatnost gospodarstva.

Kako bi neka pravna ili fizička osoba osnovala OPG mora se upisati u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. Upisnik poljoprivrednih gospodarstava vodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR), koju je 2002. godine uvelo Ministarstvo poljoprivrede. Poljoprivrednici koji žele upisati svoje poljoprivredno gospodarstvo u Upisnik APPRRR podružnice moraju prvo elektronički popuniti zahtjev u AGRONET sustavu. Ukoliko nemaju pristupne podatke, mogu ih dobiti u lokalnoj podružnici

³Što je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivredna-politika/obiteljska-poljoprivredna-gospodarstva/pitanja-i-odgovori/1322> (06.07.2024.)

⁴Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2007_06_58_1870.html (06.07.2024.)

Agencije. Nakon što elektronički ispune zahtjev, potrebno ga je vlastoručno potpisati i dostaviti podružnici Agencije, osobno ili putem pošte. Nakon završenog postupka, poljoprivrednicima će biti izdana iskaznica u skladu s važećim propisima. Agencija donosi rješenje o upisu na temelju podnesenog zahtjeva, dodjeljujući poljoprivredniku matični identifikacijski broj poljoprivrednog gospodarstva (MIBPG). Obavijest o rješenju dostavlja se poljoprivredniku putem elektroničke obavijesti u AGRONET sustavu, pri čemu se smatra da je dostava izvršena u trenutku kada je rješenje objavljeno na poslužitelju (ravnika o Upisniku poljoprivrednika, NN 62/2019)

Slika 3. Elektronička poljoprivredna iskaznica

Izvor: Agrokлуб, <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/zatrazite-svoju-elektronicku-poljoprivrednu-iskaznicu/58152/> (07.07.2024.)

Na slici 3. prikazan je elektronička poljoprivredna iskaznica (EPI). Ona službeni dokument Ministarstva poljoprivrede koji olakšava poslovanje bez papira. Zamjenjuje sve dosadašnje kartice koje su poljoprivrednici koristili za plavi dizel, zelenu poljoprivrednu karticu, sredstva za zaštitu bilja i zaštitu od krivotvorenja. Elektronička poljoprivredna iskaznica omogućuje poljoprivrednicima da se jednostavno identificiraju s visokom razinom sigurnosti. Također im omogućuje elektroničko potpisivanje dokumenata i siguran pristup sustavu e-Građani. Isto tako poljoprivrednici mogu podnositi zahtjeve za potpore putem AGRONET sustava. Svaka elektronička poljoprivredna iskaznica sadrži osobne identifikacijske podatke koji su otisnuti na tijelu kartice i istovremeno su pohranjeni u elektroničkom obliku na čipu kartice.⁵

⁵Elektronička poljoprivredna iskaznica, <https://epi.mps.hr/epi/> (07.07.2024.)

3.2. Povijest obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Različiti načini i oblici vođenja poljoprivrednih poslova razvijeni su kroz povijest radi efikasnijeg korištenja zemljišta i organizacije proizvodnje. To uključuje kolektivne i individualne metode korištenja zemlje poput azijskog modela s kombinacijom manufakture i agrikulture, rimskog latifundija i minifundija, kao i feudalnog sustava u Europi. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj su se razvila nakon ukidanja feudalizma i raspada kućnih zadruga u 19. stoljeću. Ovaj period također je obilježen počecima kapitalističke industrijalizacije u selima, što je donijelo promjene u načinu obrade zemlje i uzgoju stoke (Župančić, 2005).

Kroz povijest, obiteljska poljoprivredna gospodarstva su prošla kroz značajne promjene tijekom 140 godina, posebice u pogledu njihovog broja. U prvih stotinu godina od njihovog nastanka do kraja Drugog svjetskog rata, broj gospodarstava naglo se povećao, bilježeći porast od 263,000 ili 64,6%, što je pratilo i ukupan rast stanovništva. Nakon Drugog svjetskog rata, razvoj industrije potaknuo je snažan proces deagrarizacije. U sljedećih trideset godina, poljoprivredno stanovništvo je dramatično opalo za 1,5 milijuna ljudi, što je dovelo do značajnog smanjenja broja gospodarstava sa 670,000 u 1949. na 534,000 u 1991. godini, što predstavlja pad od 20,3% ili 136,000 gospodarstava. Unatoč tome, trend smanjenja broja gospodarstava bio je sporiji u usporedbi s ostalim aspektima deagrarizacije, jer se stanovništvo češće odvajalo od poljoprivrednih zanimanja nego od same poljoprivrede. S razvojem tržišnog gospodarstva, poljoprivredna gospodarstva su sve više postajala tržišno orijentirana, umjesto da se oslanjaju na sustav naturalne razmjene, te su se prilagođavala prodaji proizvoda putem raznih tržišnih kanala. Većina tih gospodarstava danas su obiteljska, gdje glava obitelji upravlja vlastitim zemljištem i radnom snagom, iako je napredak bio ograničen nedostatkom tehnoloških i menadžerskih znanja potrebnih za daljnji razvoj (Defilippis, 1993).

Prema posljednjim podacima APPRRR-a za 2023. godinu U Republici Hrvatskoj djeluje 122.879 obiteljskih gospodarstava koja igraju ključnu ulogu u poljoprivredi i ruralnom razvoju zemlje. Od tog broja, 87.824 gospodarstva vode muškarci, dok je 35.005 gospodarstava pod vodstvom žena. Ova gospodarstva su raznovrsna po svojoj veličini, djelatnostima i geografskom položaju te predstavljaju važan stup u osiguravanju sigurnosti hrane, očuvanju ruralnih zajednica i održivog korištenja prirodnih resursa.⁶

⁶ Upisnik_poljoprivrednika_broj_PG-a_31.12.2023., https://www.aprrr.hr/wp-content/uploads/2024/01/Upisnik_poljoprivrednika_broj_PG-a_2023_12_31.xlsx (07.07.2024.)

3.3. Izazovi i prilike za održivi razvoj na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima

Jedan od najvećih izazova s kojim se poljoprivrednici susreću su klimatske promjene. One su veliki problem za obiteljska poljoprivredna gospodarstva jer donose češće ekstremne vremenske uvjete poput suša, poplava i vrlo vrućih razdoblja. To može loše utjecati na usjeve i životinje koje uzgajaju. Poljoprivrednici se moraju prilagoditi novim uvjetima, koristeći otpornije biljke i sustave za navodnjavanje. Gubitak raznolikosti u prirodi je također problem jer narušava prirodne ekosustave i smanjuje plodnost tla. Prilagođavanje klimatskim promjenama često zahtijeva puno novca za nove tehnologije i infrastrukturu, što može biti teško za manje poljoprivrednike. Održivi razvoj tih gospodarstava ovisi o njihovoj sposobnosti da se prilagode i da čuvaju prirodne resurse za budućnost. Nadalje, kao još jedan izazov možemo navesti to da se obiteljska poljoprivredna gospodarstva često nose s visokim troškovima kao što su gorivo, gnojiva i oprema, te sa stalnim promjenama cijena poljoprivrednih proizvoda. Nabavka financijskih sredstava za modernizaciju i ulaganja predstavlja izazov, što otežava poboljšanje proizvodnih kapaciteta i konkurentnost na tržištu. Također, očuvanje tla, vode i biološke raznolikosti ključno je za obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Intenzivna poljoprivreda može negativno utjecati na kvalitetu tla i vode te ugroziti biološku raznolikost. Zbog toga je važno primjenjivati održive tehnike uzgoja koje minimaliziraju negativne ekološke utjecaje i promiču dugoročnu održivost resursa.⁷

Osim izazova, tu su i prilike za održivi razvoj na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Prilike za diverzifikaciju na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG-ovima) uključuju različite strategije koje mogu poboljšati stabilnost, prilagodljivost i prihode gospodarstva. Diverzifikacija na OPG-ovima ne samo da povećava prihode već i smanjuje rizike od nepredviđenih događaja te pomaže u očuvanju ruralnih zajednica i tradicionalnih poljoprivrednih praksi. To je ključno za dugoročnu održivost i uspjeh obiteljskih gospodarstava u Republici Hrvatskoj (prema Marić, 2023). Da bi obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG-ovi) ostvarila održivi razvoj, ključno je jačati njihovu konkurentnost. To možemo postići fokusiranjem na proizvodnju visokokvalitetnih proizvoda, poput organski uzgojenih ili lokalnih specijaliteta. Također, važno je dobivanje certifikata za kvalitetu ili održivost kako bismo osigurali povjerenje potrošača. Dinamična ruralna područja nude velike mogućnosti za razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG-ova).

⁷ Ruralni razvoj - smjernice i primjeri dobre prakse, https://hmrr.hr/wp-content/uploads/2020/02/brosura_ruralni_razvoj-smjernice_i_primjeri_dobre_prakse-web.pdf (07.07.2024.)

Ovdje se OPG-ovi mogu diversificirati, proširujući proizvodnju na različite usjeve ili pružajući agroturističke usluge poput smještaja ili raznih aktivnosti za posjetitelje. To pomaže u održavanju ekonomskog rasta i očuvanja tradicionalnih zajednica kroz modernizaciju i inovacije u poljoprivrednom sektoru.⁸

3.4. Važnost održivog razvoja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Kako je održiv razvoj na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima važan govori činjenica da je od 17 Ciljeva održivog razvoja, njih 10 izravno povezano s obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, a spomenuto je u Cilju 2, koji naglašava potrebu za okončanjem gladi, postizanjem sigurnosti hrane, poboljšanjem prehrane i promicanjem održive poljoprivrede. Međunarodna zajednica se obvezala kroz 17 Ciljeva održivog razvoja da će raditi na iskorjenjivanju gladi i siromaštva, postizanju razvoja za sve ljude na održiv način. Za to je ključno da obiteljska poljoprivredna gospodarstva igraju važnu ulogu u takvom razvoju. Osim Cilja 2, obiteljska poljoprivreda također ima važnu ulogu u ostvarivanju Cilja 1, koji se odnosi na smanjenje siromaštva. To je zato što se smatra da treba posebno podržati ruralni sektor i sudionike promjena poput obiteljskih poljoprivrednika, ribara i stočara. Potrebno je poboljšati sposobnost lokalnih zajednica za proizvodnju hrane i osigurati im pristup hrani, te uspostaviti sustave socijalne zaštite.⁹

4. DIMENZIJE ODRŽIVOG RAZVOJA NA OBITELJSKIM POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) mogu postići održivi razvoj kroz tri ključne dimenzije: ekonomsku, društvenu i ekološku. Ekonomsku dimenziju održivog razvoja karakterizira financijska stabilnost OPG-a. Ključno je diversificirati prihode dodavanjem novih aktivnosti ili proizvoda, što smanjuje rizike i povećava zaradu. Efikasno korištenje resursa, poput zemlje, vode i energije, povećava produktivnost i smanjuje troškove. Također, prilagodljivost tržišnim promjenama omogućava OPG-ima da se lakše nose s fluktuacijama u cijeni i potražnji. Društvena dimenzija održivog razvoja naglašava očuvanje ruralne zajednice

⁸ Ruralni razvoj - smjernice i primjeri dobre prakse, https://hmrr.hr/wp-content/uploads/2020/02/brosura_ruralni_razvoj-smjernice_i_primjeri_dobre_prakse-web.pdf (07.07.2024.)

⁹ Family farming and the sustainable development agenda, <https://www.ruralforum.org/en/family-farming-and-the-sustainable-development-agenda/> (07.07.2024.)

i tradicije. OPG-i su važni za lokalne zajednice jer ne samo da proizvode hranu, već i čuvaju kulturnu baštinu i tradicije. Njihova prisutnost doprinosi održavanju vitalnosti ruralnih područja, pružajući zaposlenje i podršku lokalnoj ekonomiji.

4.1. Gospodarska dimenzija održivog razvoja

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva mogu postati financijski jača kroz diversifikaciju proizvodnje, što smanjuje rizik od gubitaka povezanih s oslanjanjem na samo jedan proizvod. Fokus je na boljem iskorištavanju resursa poput zemlje, vode i energije kako bi se smanjili troškovi i povećala proizvodnja, te prilagodljivosti tržišnim promjenama koje utječu na cijene i potražnju. Cilj je pronaći načine za bolje upravljanje financijama i resursima kako bi OPG-ovi postali stabilniji i uspješniji u poslovanju.

Diverzifikacija prihoda odnosi se na uvođenje neke dodatne djelatnosti. Na primjer na obiteljskim farmama koje se bave uzgojem krava, proizvodnja sira i drugih mliječnih proizvoda ima mnogo prednosti. Umjesto da samo prodaju mlijeko, ovakva gospodarstva ga koriste za proizvodnju sira, što im donosi veći prihod po litri mlijeka. Ovaj proces također omogućava da se više članova obitelji uključi u rad na farmi, posebno mladi, što pomaže da ostanu živjeti na selu umjesto da se sele u gradove. Osim toga, tražnja za kvalitetnim domaćim proizvodima kao što su sir i drugi mliječni proizvodi je u porastu, što je dodatni poticaj za farmere da se usmjere na kvalitetu umjesto na količinu proizvodnje. Sela danas nisu samo mjesta gdje se proizvodi hrana, već postaju popularna destinacija za odmor i bijeg od užurbanog života. To stvara nove mogućnosti za mlade ljude da dodatno zarade i osiguraju dugoročnu stabilnost svojih gospodarstava. Agroturizam, posebno, pruža takve prilike jer zahtijeva osobni angažman domaćina s gostima, vrijeme, sposobnost komunikacije na stranim jezicima te poznavanje gostoprimstva. Uvođenjem agroturizma na gospodarstvo ne samo da se povećava prihod već i promovira tradicionalna poljoprivredna proizvodnja. To potiče očuvanje starih seoskih kuća, zanata i kulture kraja. Osim toga, takva gospodarstva mogu razvijati i druge usluge koje nisu povezane s poljoprivredom, ovisno o vještinama i interesima članova obitelji.¹⁰

Kako napreduje cijeli svijet u pogledu tehnologije tako se i u poljoprivredi sve više koriste napredne tehnologije, čime poljoprivreda postaje ne samo produktivnija i efikasnija, već se i više usmjerava na očuvanje okoliša. Nove, napredne tehnologije omogućuju bolje

¹⁰Diverzifikacija poljoprivredne proizvodnje, <https://www.savjetodavna.hr/2015/07/14/diversifikacija-poljoprivredne-proizvodnje/> (08.07.2024.)

upravljanje resursima tla i osiguravaju dovoljno hrane za sve više ljudi koji žive na planeti. Integracija modernih tehnologija u poljoprivredu pomaže u optimizaciji korištenja vode, energije i drugih resursa, smanjuje potrebu za kemijskim tretmanima i pesticidima te podržava održivu proizvodnju hrane. Na taj način, poljoprivreda može igrati ključnu ulogu u osiguravanju sigurnosti hrane dok istovremeno smanjuje negativni utjecaj na okoliš. Neke od novih tehnologija koje se sve više koriste su precizna i vertikalna poljoprivreda, automatizacija farmi, regenerativna poljoprivreda, te umjetna inteligencija. Precizna poljoprivreda koristi moderne tehnologije poput senzora, satelita i računalne analize kako bi poljoprivrednici pametnije upravljali svojim poljima. To znači da mogu bolje pratiti što se događa s biljkama i zemljom te brže reagirati kad se nešto promijeni. Fokusiraju se na male dijelove zemljišta, što im pomaže da bolje koriste resurse i povećaju količinu hrane koju mogu uzgojiti, a to znači manje otpada i više kvalitetne hrane, što je dobro za okoliš i za poljoprivrednike.¹¹ Vertikalna poljoprivreda je novi način uzgoja biljaka u velikim zgradama u gradovima. Biljke rastu na policama unutar staklenika ili zatvorenih prostora. To znači da se više biljaka može uzgajati na manjem prostoru. Kontroliraju se temperatura i vlažnost kako bi biljke rasle što bolje. Ovaj način poljoprivrede štedi vodu i smanjuje utjecaj na okoliš. Posebno je koristan u gradovima gdje nema puno mjesta za tradicionalnu poljoprivredu. Tako se može uzgajati više hrane lokalno, što smanjuje potrebu za vožnjom hrane iz drugih mjesta. Automatizacija farme znači korištenje strojeva i robota koji pomažu poljoprivrednicima da obave više posla brže i s manje grešaka. To uključuje robotske traktore i automatske sustave za hranjenje životinja. Time se smanjuju troškovi rada, povećava efikasnost i olakšava upravljanje farmom. Očekuje se da će automatizacija postati sve važnija u poljoprivredi jer omogućuje brže rješavanje problema i povećava produktivnost. Regenerativna poljoprivreda je novi pristup obradi tla koji cilja na obnovu i očuvanje zdravlja tla. Glavna ideja je da poveća sposobnost tla da zadrži ugljik, što pomaže u borbi protiv klimatskih promjena smanjujući emisiju ugljičnog dioksida u atmosferu. To se postiže kroz stalno pokrivanje tla kako bi se spriječila erozija i gubitak hranjivih tvari te kroz raznolikost u uzgoju koja podržava lokalnu biljnu i životinjsku raznolikost. Održavanje usjeva tijekom cijele godine važno je za zdravlje tla i biološku raznolikost, dok korištenje organskih gnojiva umjesto sintetičkih poboljšava zdravlje tla i smanjuje negativan utjecaj na okoliš. Regenerativna poljoprivreda nije samo način rada, već cjeloviti pristup koji promiče dugoročno zdravlje ekosustava i održiva rješenja za suvremene izazove u poljoprivredi. Umjetna inteligencija u

¹¹Tehnologije koje mijenjaju poljoprivredu, <https://www.agrivi.com/hr/blog/tehnologije-koje-mijenjaju-poljoprivredu/> (08.07.2024.)

poljoprivredi donosi nove mogućnosti za rad na farmama. Koristi se za sakupljanje i analizu velikih količina podataka kako bi se bolje predvidjeli urodi, optimiziralo navodnjavanje te učinkovitije suzbijalo korove. Dronovi se koriste za nadzor nad poljoprivrednim zemljištem, a umjetna inteligencija pomaže i u uzgoju biljaka u kontroliranim uvjetima. Ove tehnologije su popularne među mladim poljoprivrednicima jer mogu značajno poboljšati kvalitetu žetve i održivost poljoprivredne proizvodnje. Sve ove nove metode i tehnologije doprinose efikasnijem i produktivnijem korištenju resursa uz istovremenu zaštitu i očuvanje okoliša.¹²

Kao i svaki poslovni subjekt, i obiteljska poljoprivredna gospodarstva moraju biti spremna na različite promjene na tržištu te se prilagoditi kako bi osigurala svoj opstanak. U današnjem globaliziranom i dinamičnom svijetu, ključna karakteristika koja povezuje sva obiteljska gospodarstva je njihova sposobnost gospodarske prilagodljivosti. To znači da su spremna prilagoditi se promjenama na tržištu kako bi opstala i uspjela. Mnoga obiteljska poljoprivredna gospodarstva su vrlo prilagodljiva kako bi preživjela i uspjela kao dugoročno održiva poduzeća. To znači da se mogu baviti raznim vrstama poslova osim klasične poljoprivredne proizvodnje, kao što su proizvodnja sira ili vina, turizam ili skladištenje. Osim toga, članovi obitelji često rade i druge poslove izvan poljoprivrednog gospodarstva ili sklapaju ugovore kako bi dodatno zaradili. To može rezultirati time da svaki član obitelji ima različite obveze i aktivnosti, koje se moraju uskladiti s različitim potrebama i zahtjevima tijekom godine. Manja poljoprivredna gospodarstva često imaju više poslova izvan poljoprivrede, dok veća gospodarstva često imaju raznoliku proizvodnju i više aktivnosti koje su povezane s poljoprivredom. Ove različite prakse imaju značajan utjecaj na razvoj ruralnih područja. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva pokazuju svoju izdržljivost u poljoprivredi jer se dobro prilagođavaju različitim promjenama u uvjetima rada i okolišu. Djeca često nastavljaju obiteljski posao bez potrebe za formalnim ugovorima ili stalnim izvještavanjem.¹³

4.2. Društvena dimenzija održivog razvoja

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju značajan utjecaj na zajednice i tradiciju u ruralnim područjima. Kroz svoje aktivnosti, OPG-ovi ne samo da pridonose očuvanju ruralnog načina života, već i očuvanju kulturnih tradicija koje su od važnosti za identitet tih zajednica. Njihova prisutnost pomaže u održavanju lokalne kulturne baštine i pruža ključnu

¹² ključna uloga naprednih tehnologija u poljoprivredi, <https://gospodarski.hr/rubrike/nove-tehnologije/kljucna-uloga-naprednih-tehnologija-u-poljoprivredi/> (08.07.2024.)

¹³Revija ruralnog razvoja Europske Unije, https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/PublicationENRDperiodical-17_hr.pdf (08.07.2024.)

podršku društvenom životu. Ova povezanost s lokalnim zajednicama doprinosi gospodarskoj vitalnosti i stabilnosti ruralnih područja, čime OPG-ovi igraju ključnu ulogu u održavanju njihovog socijalnog i ekonomskog tkiva.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u Hrvatskoj imaju vrlo važnu ulogu u očuvanju ruralne zajednice i tradicije. Ona su srž ruralnog života jer njihova aktivnost ne samo da osigurava ekonomski opstanak već i čuva kulturnu baštinu i tradicionalne načine života. OPG-ovi su poznati po proizvodnji visokokvalitetnih lokalnih proizvoda kao što su maslinovo ulje, vino, med, sirevi i drugi domaći specijaliteti. Ovi proizvodi ne samo da zadovoljavaju potrebe lokalnog tržišta već često privlače i turiste i kupce izvan regije zbog svoje autentičnosti i kvalitete. Važno je istaknuti da OPG-ovi ne samo da proizvode hranu već i čuvaju poljoprivrednu tradiciju i znanje koje se prenosi s generacije na generaciju. Time se očuvava specifičan način života i vrijednosti koje su duboko ukorijenjene u ruralnim zajednicama (Marić, 2023).

Uloga obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva u lokalnoj zajednici je vrlo velika i važna. Ona ne samo da doprinose lokalnoj ekonomiji jer proizvode raznovrsne poljoprivredne proizvode poput voća, povrća, mesa, mlijeka i drugih specijaliteta, već stvaraju nova radna mjesta. Zapošljavaju se lokalno stanovništvo, što pomaže u smanjenju nezaposlenosti i migracije mladih ljudi u potrazi za poslom u gradovima. Poljoprivredna sezonska zapošljavanja, kao i stalni poslovi u obradi i prodaji proizvoda, pružaju sigurnost zaposlenja i održavaju demografsku stabilnost u ruralnim područjima. Također, često su središta društvenog života u ruralnim zajednicama. Organiziraju manifestacije, degustacije, edukativne programe i otvorena vrata gospodarstva koja okupljaju ljude iz zajednice. Ovi događaji jačaju socijalne veze, promiču dijalog i razmjenu ideja te pridonose kulturnoj baštini zajednice. Osim toga, OPG-ovi često podržavaju lokalne inicijative i udruge, što dodatno jača njihovu ulogu kao društvenih centara (Dabić, 2023).

4.3. Ekološka dimenzija održivog razvoja

Ekološka dimenzija usmjerena je na očuvanje prirodnih resursa poput vode, tla i zraka te na smanjenje negativnih utjecaja ljudskih aktivnosti na okoliš. Ključni fokus je na održivosti, koja zahtijeva korištenje resursa na način koji neće iscrpiti njihove zalihe niti dugoročno ugroziti ekološku ravnotežu. Razmatraju se različite prakse koje uključuju smanjenje emisija stakleničkih plinova, promicanje recikliranja otpada i smanjenje ukupne proizvodnje otpada. Također, istražuju se strategije za unapređenje energetske efikasnosti i

održivo upravljanje prirodnim resursima, kako bi se osigurala dugoročna očuvanost okoliša i zdravlje za buduće generacije.

Jedan od načina na koji poljoprivrednici mogu zaštititi i očuvati prirodne resurse je ekološka proizvodnja. Ekološka poljoprivreda je sustav uzgoja hrane koji se fokusira na zaštitu okoliša i prirodnih resursa. Cilj joj je koristiti prirodne tvari i metode kako bi se smanjio negativan utjecaj poljoprivrede na okoliš, očuvao biodiverzitet, te poboljšala dobrobit životinja. Potiče se i poticanje novih i postojećih poljoprivrednika da se uključe u ovaj ekološki prihvatljiv način proizvodnje hrane, što pomaže u očuvanju kvalitete vode, zraka i tla, te doprinosi boljem zdravlju ljudi i životinja.¹⁴

Kako bi se smanjio negativan utjecaj na okoliš, poljoprivrednici u sve većim mjerama koriste razna bio gnojiva, rotaciju usjeva i ostale metode održivog načina proizvodnje. Također, osim što su poljoprivrednici postali svjesniji problema koje razna gnojiva i pesticidi čine tlu i vodi, postoje i razne Europske i lokalne politike za zaštitu okoliša kako bi se što više smanjio negativan utjecaj na okoliš i prirodne resurse. „Neki od postavljenih EU ciljeva su povećanje površina pod ekološkom proizvodnjom na 25 %, uspostava obilježja krajobraza velike raznolikosti na barem 10 % poljoprivrednog zemljišta te smanjenje uporabe pesticida za 50 %, a mineralnih gnojiva za 20 %”.¹⁵

5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) Europske unije pokriva povijest i ciljeve politike, njen utjecaj na održivi razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, te inicijative i poticaje za promicanje održivosti OPG-ova. Ovaj pregled pruža uvid u to kako ZPP oblikuje poljoprivredne prakse i doprinosi održivom razvoju unutar Europske unije.

5.1. Povijest i ciljevi ZPP-a

Zajednička poljoprivredna politika Europske unije nastala je nakon Drugog svjetskog rata kako bi se obnovila i stabilizirala poljoprivredna proizvodnja u Europi. Šest osnivačkih zemalja Europskih zajednica započelo je pregovore radi usklađivanja pristupa poljoprivredi s

¹⁴Mjera 11- Ekološki uzgoj, <https://www.apprrr.hr/mjera-11-ekoloski-uzgoj/> (08.07.2024.)

¹⁵Poljoprivreda za bioraznolikost, <https://glasprirode.hr/profesionalci-u-akciji/poljoprivreda/> (11.07.2024.)

ciljem povećanja proizvodnje hrane i poboljšanja životnog standarda poljoprivrednika, koji su tada imali niže prihode u usporedbi s drugim sektorima gospodarstva.¹⁶

„Osnovni ciljevi ZPP-a, koji je uveden 1962. godine, bili su povećanje produktivnosti u poljoprivredi, osiguravanje stabilnosti na tržištima hrane te uspostava jedinstvenih pravila tržišnog natjecanja među zemljama članicama. Sustav cijena i tržišnih potpora omogućio je poljoprivrednicima zajamčene cijene za njihove proizvode, uz carinske barijere za uvozne proizvode te intervenciju države u slučaju niskih tržišnih cijena”.¹⁷

ZPP je pružio stabilan lanac opskrbe hranom i unaprijedio ekonomske uvjete za poljoprivrednike diljem Europe. Kroz ovu politiku, poljoprivrednici su dobili potrebnu podršku za suočavanje s izazovima niske produktivnosti nakon rata, čime je osigurana adekvatna opskrba hranom i povećana sigurnost na tržištima hrane. 1970. godine, Mansholt, europski povjerenik za poljoprivredu, predložio je plan za modernizaciju poljoprivrede u Europskoj zajednici. Cilj plana bio je optimizirati korištenje obradivih zemljišta i objediniti manja poljoprivredna gospodarstva u veće jedinice radi povećanja produktivnosti i smanjenja troškova. Ovaj plan, poznat kao Mansholtov plan, bio je prva značajna reforma Zajedničke poljoprivredne politike s fokusom na poboljšanje životnog standarda poljoprivrednika i stabilizaciju tržišta hrane u Europskoj zajednici. 1984. godine, Europska zajednica je reagirala na prekomjerne viškove u poljoprivrednoj proizvodnji kao što su "planine maslaca" i "vinska jezera" uvođenjem sustava kvota. Svaki poljoprivrednik je dobio kvotu koja mu je ograničavala količinu hrane koju može proizvesti, s dodatnim pristojbama za prekoračenje kvote. Istovremeno, Europske zajednice su se suočile s kritikama zbog protekcionizma i pritiska za liberalizaciju tržišta. U 1992. godini, Europska zajednica je donijela MacSharryjeve reforme Zajedničke poljoprivredne politike kako bi promijenila pristup potpori poljoprivrednicima. Reforme su uvele izravna plaćanja temeljena na površini obradivog zemljišta ili broju grla stoke, umjesto ranijeg sustava neograničenih zajamčenih cijena. Cilj je bio smanjiti proračunske troškove, pružiti stabilniji prihod poljoprivrednicima te uvesti obveze zaštite okoliša i poticaje za poboljšanje kvalitete hrane. Ove reforme su predstavljale važan korak prema modernizaciji poljoprivrednog sektora u Europi, prilagođavajući se novim ekonomskim uvjetima i ekološkim izazovima. Godine 1999., u kontekstu gdje je proračun Zajedničke poljoprivredne politike činio gotovo 50 % ukupnog

¹⁶Kronologija- povijest ZPP-a, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/timeline-history-of-cap/> (09.07.2024)

¹⁷¹⁷Kronologija- povijest ZPP-a, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/timeline-history-of-cap/> (09.07.2024)

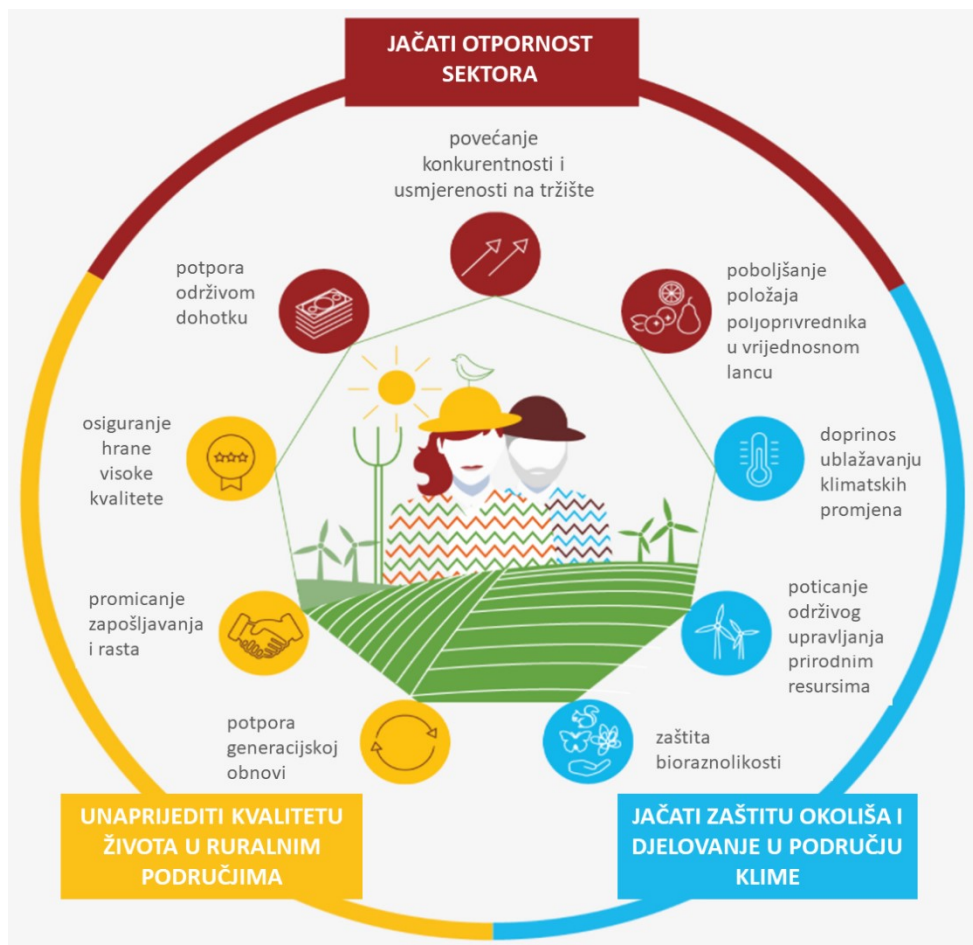
proračuna EU-a, a poljoprivreda pružala manje mogućnosti za zapošljavanje u odnosu na druge sektore, EU je uvela novi program nazvan „Plan 2000.“ kako bi se prilagodila budućem proširenju iz 2004. godine. Ovaj program uveo je drugi stup ZPP-a, posvećen ruralnom razvoju. Cilj Plan 2000. bio je osigurati sveobuhvatan pristup poljoprivredi i ruralnom razvoju. Fokus je bio na poboljšanju konkurentnosti poljoprivrede, stvaranju novih izvora prihoda u ruralnim područjima te jačanju socijalne kohezije u tim zajednicama. Godine 2013., Zajednička poljoprivredna politika Europske unije prošla je kroz značajnu reformu kako bi se odgovorilo na nove izazove poput klimatskih promjena, dobrobiti životinja, sigurnosti hrane i održivog korištenja prirodnih resursa. Reforma je uključila uvođenje ozelenjivanja plaćanja kako bi se potaknulo održivo gospodarenje poljoprivrednim zemljištem, te bolju raspodjelu potpora s ograničenjem za velika poljoprivredna gospodarstva. Također je bila usmjerena na podršku manjim poljoprivrednim gospodarstvima i mladim poljoprivrednicima kako bi se potaknula njihova aktivnost u sektoru. Osim toga, reforma je povećala ulaganja u projekte ruralnog razvoja, što je doprinijelo jačanju održivosti poljoprivrede i ruralnih područja u Europi. U 2021. godini, reforma Zajedničke poljoprivredne politike EU usmjerena je na pravedniji i zeleniji pristup. Državama članicama daje se veća autonomija u oblikovanju strategijskih planova prilagođenih njihovim specifičnim potrebama, dok se istovremeno pojačava fokus na zelene prakse. Financiranje je uvjetovano usklađenošću s EU zakonodavstvom o okolišu i klimi, a uvode se nove potpore za ekološke programe unutar izravnih plaćanja i ruralnog razvoja. Posebna pozornost posvećuje se potrebama manjih poljoprivrednih gospodarstava i mladih poljoprivrednika kao prioritetnim primateljima izravnih plaćanja, uz naglasak na zaštiti radničkih prava kao integralnom dijelu reforme.¹⁸

Strateški plan Republike Hrvatske za razdoblje 2023. – 2027. u okviru Zajedničke poljoprivredne politike je važan dokument za korištenje sredstava europskih poljoprivrednih fondova te primjenu alata ZPP-a poput izravnih plaćanja i ruralnog razvoja. Utvrđeni su na temelju SWOT analiza devet specifičnih ciljeva i horizontalnog cilja koji se odnosi na modernizaciju sektora poticanjem inovacija, znanja i digitalizacije. Plan naglašava održivi razvoj, konkurentnost poljoprivrede te poboljšanje života u ruralnim područjima, uz poseban fokus na zaštitu okoliša i prilagodbu klimatskim promjenama (Slika 4).¹⁹

¹⁸Kronologija- povijest ZPP-a, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/timeline-history-of-cap/> (09.07.2024)

¹⁹ Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027., <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-republike-hrvatske-2023-2027/> (09.07.2024.)

Slika 4. Devet ciljeva ZPP-a

Izvor: *Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023. – 2027.*, <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-republike-hrvatske-2023-2027/> (09.07.2024.)

5.2. Utjecaj ZPP-a na održivi razvoj OPG-a

„Poljoprivredno-prehrambeni sektor jedan je od najvećih gospodarskih sektora u EU-u. U EU-u trenutačno ima 10 milijuna poljoprivrednika, a o poljoprivredi ovisi oko 40 milijuna radnih mjesta u preradi hrane, maloprodaji hrane i prehrambenim uslugama”.²⁰

Poljoprivreda se suočava s posebnim problemima koji mogu otežati vođenje posla. Osim što su poljoprivrednici ovisni o vremenskim uvjetima i klimatskim promjenama, oni se također suočavaju s nepredvidljivim tržištem, gdje potražnja i cijene mogu naglo varirati. Osiguranje stabilnog prihoda pomaže poljoprivrednicima da se zaštite od tih promjena i omogućuje im sigurnost čak i u godinama kada prinosi nisu dobri. Pružanjem javne potpore

²⁰Zašto je važna potpora poljoprivrednicima u EU-u?, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/#why> (09.07.2024.)

tom sektoru, EU osigurava stabilnu i obilnu opskrbu hranom koja je proizvedena na održiv način po pristupačnim cijenama. Osim toga, podrška poljoprivredi doprinosi očuvanju zdravog okoliša i prekrasnih krajolika, jer poljoprivrednici imaju važnu ulogu u očuvanju prirodnih područja u kojima rade. Ova potpora također pomaže poljoprivrednicima da zadovolje stroge zahtjeve koji jamče visoke standarde sigurnosti hrane, zaštite okoliša te zdravlja i blagostanja životinja. Osim pomoći poljoprivrednicima, Zajednička poljoprivredna politikaje od početka 21. stoljeća također doprinijela razvoju i napretku ruralnih područja u Europi.²¹

Zajednička poljoprivredna politika EU-a sastoji se od dva stupa koji zajedno podržavaju poljoprivrednike i ruralni razvoj, a to su prvi stup - Izravna potpora i drugi stup- ruralni razvoj.

Prvi stup - Izravna potpora odnosise na financijska plaćanja koja se izravno dodjeljuju poljoprivrednicima kako bi im osigurala stabilnost i potporu za njihovo poslovanje. Ova potpora je uvjetovana pridržavanjem standarda u sigurnosti hrane, zaštiti okoliša i dobrobiti životinja. Također potiče poljoprivrednike da reagiraju na tržišne signale i proizvode robu koju traže potrošači. Poljoprivrednici koji ne ispunjavaju ove standarde mogu biti kažnjeni smanjenjem ili potpunim gubitkom potpore. Tržišne mjere u okviru prvog stupa su dio kojim ZPP uspostavlja pravila za stabilizaciju tržišta poljoprivrednih proizvoda u EU-u. To uključuje alate za upravljanje poljoprivrednim tržištima, intervencije radi stabilizacije cijena, kao i potpore sektoru radi održavanja konkurentnosti i funkcionalnosti tržišta.²²

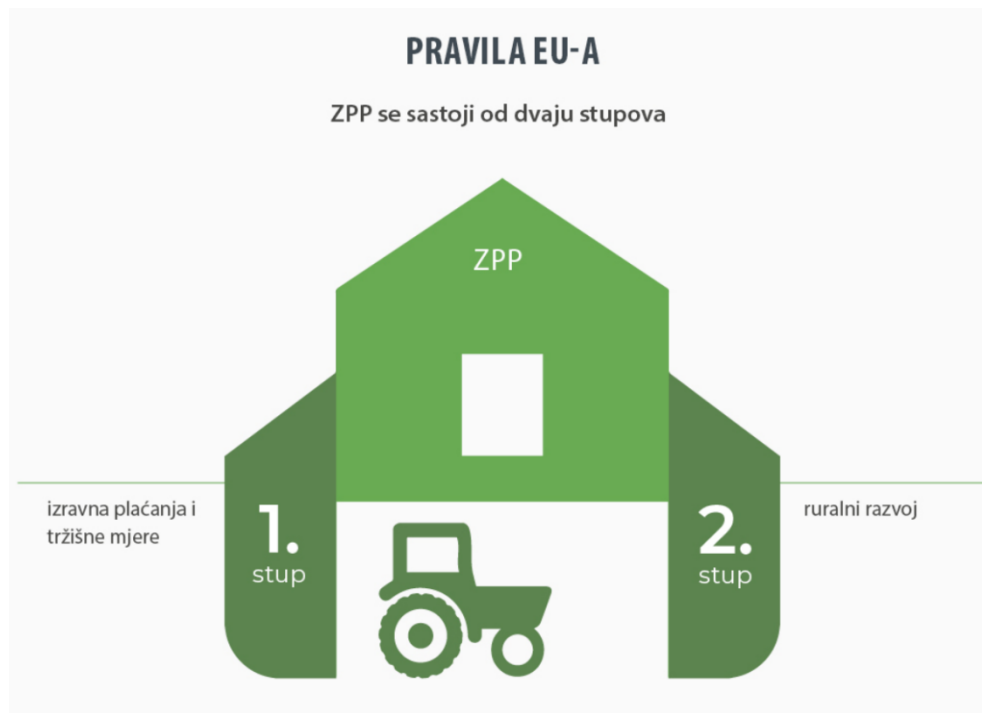
Drugi stup - Ruralni razvoj financira se kroz drugi stup ZPP-a, gdje se naglasak stavlja na modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava, poticanje inovacija i primjene tehnologije, te infrastrukturna ulaganja u ruralnim područjima. Ove mjere također podržavaju zaštitu okoliša, smanjenje klimatskih promjena te oživljavanje i jačanje ruralnih zajednica. Države članice također mogu dodatno financirati svoje poljoprivrednike kroz nacionalne mjere socijalne sigurnosti i druge potpore. Može se zaključiti da ZPP integrira financijsku podršku i političke mjere kako bi osigurao održivu poljoprivredu i ruralni razvoj u EU-u, što je važno za stabilnost, konkurentnost i kvalitetu života u ruralnim područjima (Slika 5.).²³

²¹Zašto je važna potpora poljoprivrednicima u EU-u?, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/#why> (09.07.2024.)

²²Zajednička poljoprivredna politika, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/#how> (09.07.2024.)

²³Zajednička poljoprivredna politika, <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/#how> (09.07.2024.)

Slika 5. Dva stupa zajedničke poljoprivredne politike

Izvor: Zajednička poljoprivredna politika (ZPP),

<https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/common-agricultural-policy-cap/> (09.07.2024.)

Za razdoblje 2023. - 2027., nova Zajednička poljoprivredna politika Europske unije usmjerena je na stvaranje pravednijeg, zelenijeg i učinkovitijeg sustava potpore za poljoprivredu. Pravednija politika će osigurati da potpore budu pravednije raspoređene među poljoprivrednicima diljem EU-a, što znači da će se više pažnje posvetiti manjim gospodarstvima, mladim poljoprivrednicima i ženama u poljoprivredi. Cilj je smanjiti nejednakosti i osigurati da svi poljoprivrednici imaju pristup istim prilikama za razvoj svojih gospodarstava. Zelenija ZPP će snažnije podržavati prakse održive poljoprivrede koje štite okoliš, očuvaju biološku raznolikost, smanjuju emisiju stakleničkih plinova te štite tlo i vode. Potpore će biti usmjerene prema poljoprivrednicima koji provode ekološki prihvatljive tehnike i inovacije. Usmjerenija na rezultate, ZPP će više naglasiti postizanje konkretnih rezultata i učinaka u poljoprivredi. To znači da će se financijske potpore dodjeljivati na temelju ostvarenih rezultata u područjima poput zaštite okoliša, dobrobiti životinja, kvalitete proizvoda i inovacija. Poljoprivrednici će biti poticani da kontinuirano poboljšavaju svoje prakse i prilagođavaju se novim izazovima. Možemo zaključiti da nova ZPP za 2023. - 2027. godinu predstavlja ambiciozan korak prema održivoj i konkurentnoj poljoprivredi u Europi,

koja će odgovoriti na aktualne ekološke, socijalne i gospodarske izazove te doprinijeti dugoročnoj stabilnosti ruralnih zajednica(Slika 6.).²⁴

Slika 6. Zajednička poljoprivredna politika EU

Izvor: Pravednija i zelenija poljoprivredna politika EU-a koja se u većoj mjeri temelji na uspješnosti, <https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/cap-reform/> (09.07.2024.)

5.3. Inicijative i poticaji za promicanje održivog razvoja OPG-a

Za razdoblje 2021. - 2027., Zajedničkoj poljoprivrednoj politici Europske unije bit će dodijeljeno ukupno 387 milijardi EUR. Ta sredstva dolaze iz dva glavna fonda. Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP). Iz ovog fonda bit će dodijeljeno 291,1 milijardi EUR. EFJP osigurava financijska sredstva za prvi stup ZPP-a, koji uključuje izravna plaćanja poljoprivrednicima i tržišne mjere. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) drugi je glavni fond. Iz ovog fonda bit će dodijeljeno 95,5 milijardi EUR. EPFRR financira drugi stup ZPP-a, koji podržava projekte i inicijative za ruralni razvoj, uključujući

²⁴Zajednička poljoprivredna politika za razdoblje 2023. – 2027., <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/cap-introduction/cap-future-2020-common-agricultural-policy-2023-2027/#climate> (09.07.2024.)

modernizaciju gospodarstava, zaštitu okoliša, potporu malim gospodarstvima i diversifikaciju ruralnih aktivnosti. Ova financijska sredstva važna su za provedbu ZPP-a u sljedećem sedmogodišnjem razdoblju, što će pomoći u ostvarenju ciljeva održive poljoprivrede, poticanju ruralnog razvoja te pružanju podrške poljoprivrednicima diljem EU-a.²⁵ „Sredstva dodijeljena za EFJP („prvi stup” ZPP-a) iznose 291,1 milijardu EUR. Za programe potpore dohotku osigurati će se do 270 milijardi EUR, a ostatak će biti namijenjen potpori poljoprivrednim tržištima”.²⁶

Europska unija podržava poljoprivrednike kroz potpore dohotku, poznate kao "izravna plaćanja", kako bi zaštitila poljoprivredu, osigurala stabilnu opskrbu hranom u Europi, poticala proizvodnju sigurne, zdrave i ekonomski pristupačne hrane te nagradila njihov doprinos javnim koristima poput brige o okolišu i ruralnom razvoju, što često nije obuhvaćeno tržišnim sustavima. Poljoprivrednici diljem Europske unije primaju financijsku potporu prema veličini svojih gospodarstava, izraženoj u hektarima. Svaka država članica EU-a obvezna je osigurati osnovno plaćanje i plaćanje za ekosheme, koja potiču održive prakse poput zaštite okoliša i dobrobiti životinja. Iako su ova plaćanja obvezna za države članice, sudjelovanje u ekoshemama ostaje dobrovoljno za poljoprivrednike. Osim toga, države članice mogu ponuditi dodatna financijska poticajna sredstva, kao što su posebni programi za potporu malim i srednjim poljoprivrednim gospodarstvima, mladim poljoprivrednicima te onima koji djeluju u teže pristupačnim područjima ili sektorima u poteškoćama. Poljoprivrednici koji žele dobiti novčanu potporu moraju zadovoljiti nekoliko uvjeta. Prvo, moraju imati aktivno poljoprivredno gospodarstvo unutar Europske unije. Također, minimalni iznosi potpore ovise o državi članici, ali općenito ne dobivaju potporu za manje površine ili iznose. Važno je da aktivno obavljaju poljoprivredne aktivnosti poput uzgoja usjeva ili održavanja zemljišta u dobrom stanju. Također, moraju se smatrati "aktivnim poljoprivrednicima", što znači da moraju imati određenu razinu aktivnosti i izbjegavati određene vrste poslova koje nisu povezane s poljoprivredom. Svakih godinu dana poljoprivrednici moraju podnijeti zahtjev za potporu u kojem prijavljuju sve svoje poljoprivredne parcele. Iako se pravila potpore postavljaju na razini EU-a, svaka država članica ima priliku prilagoditi ih svojim specifičnim uvjetima i potrebama.²⁷

²⁵ Zajednička poljoprivredna politika: 2023. – 2027., https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_hr#strongbudget (09.07.2024.)

²⁶ Fondovi zajedničke poljoprivredne politike, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_hr (09.07.2024.)

²⁷ Objašnjenje potpore dohotku, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/income-support-explained_hr#levelofsupportavailable (09.07.2024.)

Kao što je već navedeno iz ovog fonda se financiraju i tržišne mjere. One imaju za cilj stabilizirati poljoprivredna tržišta u EU-u, spriječiti eskalaciju kriza, potaknuti potražnju te pomoći poljoprivrednicima da se bolje prilagode promjenama na tržištu. Ove mjere su integrirane u Uredbu o zajedničkoj organizaciji tržišta koja postavlja temeljni okvir za poljoprivredu na jedinstvenom europskom tržištu.²⁸

Drugi stup ZPP-a financira se iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj.

„Za EPFRR („drugi stup” ZPP-a) ukupna dodijeljena sredstva iznose 95,5 milijardi EUR. To uključuje 8,1 milijardu EUR iz instrumenta za oporavak Next Generation EU za pomoć u rješavanju problema uzrokovanih pandemijom bolesti COVID-19. Oko 30 % sredstava za oporavak postalo je dostupno 2021., a preostalih 70 % dodijeljeno je 2022.”²⁹

Financiranje iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj u EU-u provode države članice putem programa koji se dijelom financiraju nacionalnim sredstvima i mogu biti nacionalno ili regionalno usmjereni. Europska komisija odobrava ove programe i prati njihovu provedbu, dok se odluke o odabiru projekata i dodjeli plaćanja donose na nacionalnoj ili regionalnoj razini. Programi moraju biti usmjereni na najmanje četiri od šest prioriteta EPFRR-a, uključujući poticanje inovacija u poljoprivredi, jačanje konkurentnosti, održivo upravljanje resursima, poticanje ekosustava te socijalnu uključenost i gospodarski razvoj ruralnih područja. U svakom programu ruralnog razvoja Europske unije, najmanje 30% financijskih sredstava mora se usmjeriti na mjere koje potiču zaštitu okoliša i borbu protiv klimatskih promjena. Značajan dio tih sredstava dodjeljuje se kao bespovratna potpora ili godišnja plaćanja poljoprivrednicima koji prelaze na ekološki prihvatljive prakse. Također, barem 5% financiranja iz tih programa namijenjeno je lokalnim inicijativama vođenim zajednicama, prema pristupu LEADER, koji promiče lokalni razvoj i inovacije. Programi također podržavaju pametna sela, inicijative koje potiču inovacije i rješenja za specifične izazove ruralnih područja diljem Europe. EPFRR također koristi financijske instrumente poput zajmova, mikrokredita, jamstava i vlasničkog kapitala kako bi podržao financijski održive projekte u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnom sektoru, što doprinosi ostvarenju ciljeva EPFRR-a.³⁰

²⁸Objašnjenje tržišnih mjera, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/market-measures/market-measures-explained_hr (09.07.2024.)

²⁹Fondovi zajedničke poljoprivredne politike, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_hr (09.07.2024.)

³⁰Ruralni razvoj, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_hr#leader (10.07.2024.)

6. EKOLOŠKA POLJOPRIVREDA

Ekološka poljoprivreda, s naglaskom na primjenu u obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, obuhvaća principe ekološke proizvodnje, proces certifikacije, tehnike uzgoja i upravljanje resursima. Prednosti koje ekološka poljoprivreda pruža uključuju bolju zaštitu okoliša i očuvanje plodnosti tla, dok se također razmatraju izazovi i prepreke s kojima se OPG-ovi suočavaju pri prelasku na ekološki uzgoj.

6.1. Ekološka poljoprivreda i primjena na OPG-u

Ekološka poljoprivreda, koja koristi prirodne stvari i postupke za minimalan utjecaj na okoliš, naglašava brigu za životinje, održavanje bioraznolikosti i plodnost tla, te uključuje strogi sustav kontrole EU-a kako bi se osigurala usklađenost s pravilima i visoka kvaliteta proizvoda, od proizvodnje do maloprodaje. „Ekološki uzgoj je način poljoprivredne proizvodnje kojemu je cilj proizvodnja hrane primjenom prirodnih stvari i postupaka. To znači da ekološka poljoprivreda u pravilu ima ograničen utjecaj na okoliš jer potiče: odgovorno korištenje energije i prirodnih resursa, održavanje bioraznolikosti, očuvanje ekološke ravnoteže u regijama, povećanje plodnosti tla, održavanje kvalitete vode”.³¹

Pravila za ekološku poljoprivredu EU-a naglašavaju visoku brigu o životinjama i njihove prirodne potrebe, osiguravajući da imaju dovoljno prostora, pristup vanjskom prostoru i prirodnu svjetlost te da jedu organski uzgojenu hranu. Upotreba lijekova je strogo kontrolirana, a životinjama se omogućava ponašanje prema njihovim prirodnim instinktima. Ova pravila pokrivaju cijeli proces ekološke proizvodnje, od uzgoja i prerade do označavanja i prodaje, s jasnim oznakama za potrošače. Također, promiču održive prakse koje doprinose očuvanju okoliša, poput rotacije usjeva, korištenja komposta i smanjenja uporabe kemikalija. Cilj ovih propisa je osigurati visoku kvalitetu i sigurnost ekoloških proizvoda, što koristi i potrošačima i proizvođačima, te doprinosi zaštiti okoliša.³²

Da bi poljoprivrednici profitirali od ekološke proizvodnje, potrošači moraju biti sigurni da se pravila poštuju. Zato je EU uvela strogi sustav kontrole. Ekološka poljoprivreda obuhvaća sve, od proizvodnje do maloprodaje, i svi ti dijelovi moraju biti nadzirani. Svaka

³¹Ekološka poljoprivreda u kratkim crtama, https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organics-glance_hr#buildingtrustinorganicfarming (10.07.2024.)

³²Ekološka poljoprivreda u kratkim crtama, https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organics-glance_hr#buildingtrustinorganicfarming (10.07.2024.)

zemlja članica ima svoje kontrolne ustanove koje prate cijeli ekološki lanac prehrane. Da bi mogli prodavati hranu kao ekološku, proizvođači i trgovci moraju se prijaviti kod nacionalne kontrolne ustanove. Nakon prolaska potrebnih inspekcija, dobivaju certifikat koji potvrđuje da ispunjavaju ekološke standarde (Slika 7.). Kontrole se provode barem jednom godišnje kako bi se osiguralo da sve ostaje u skladu s pravilima. Čak i ekološka hrana iz drugih zemalja mora proći kontrole kako bi se osiguralo da je proizvedena i prevezena prema ekološkim načelima.³³

Slika 7. Logotip EU-a za ekološku proizvodnju

Izvor: Ekološki znak, https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organic-logo_hr
(10.07.2024.)

Polovica teritorija Europske unije koristi se za poljoprivredu, a poljoprivrednici upravljaju ovim područjima, oblikujući krajolike i stvarajući koristi za društvo. Njihov rad ovisi o prirodnim resursima kao što su tlo i voda, a uvjeti okoliša, klima, bioraznolikost i kvaliteta vode utječu na njihove aktivnosti. EU podržava poljoprivrednike kroz "zelena plaćanja" ili "ekologizaciju", nagrađujući one koji primjenjuju ekološke i klimatski korisne prakse. Ovo pomaže u očuvanju prirodnih resursa i pružanju koristi za sve građane, iako se te koristi ne vide u tržišnim cijenama. Svaka država članica mora izdvojiti 30% potpore dohotku za ove zelene inicijative. Poljoprivrednici zelena izavna plaćanja dobivaju ako primjenju tri

³³Kontrola i provedba, https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/controls_hr#theroleoftheeuropeancommission (10.07.2024.)

obvezne prakse korisne za okoliš, a to su: rotacija usjeva (raznolikost usjeva), održavanje stalnih travnjaka i zelena gnojidba (ugar).³⁴ Ekološka poljoprivreda koristi prirodne izvore hranjiva poput komposta i zelenog gnoja, a rotacija usjeva je važna za očuvanje plodnosti tla. Različite biljke u rotaciji ne samo da koriste različite hranjive tvari, već i stvaraju povoljne uvjete za raznolike mikroorganizme i korisne insekte, što doprinosi zdravlju tla i povećava prirodnu otpornost na bolesti. Ova praksa zahtijeva pažljivo planiranje i izvedbu, ali dugoročno može značajno poboljšati produktivnost i dugovječnost vaših usjeva.³⁵ U prošlosti je bila važna praksa ostavljanja zemljišta neobrađenog radi očuvanja njegove plodnosti. Crni ugar je podrazumijevao površine koje su se obrađivale, ali se na njima nisu sijali novi usjevi. Zeleni ugar, s druge strane, uključivao je zasijavanje usjeva koji bi se kasnije zaorali dok su još bili u zelenom stanju, što je služilo za gnojidbu i poboljšanje svojstava tla. U današnjoj intenzivnoj poljoprivrednoj proizvodnji, sa modernom mehanizacijom i znanstvenim pristupom uzgoju, praksa ugaranja gotovo je nestala. Moderan pristup, koji uključuje korištenje velikih količina kemijskih sredstava i minimalnu upotrebu ljudske radne snage, naziva se "kemizacija". Upravo iz tog razloga poljoprivrednici se s zelenim izravnim plaćinjama potiču kako bi ovu vrstu očuvanja tla vratili u redovite prakse.³⁶

6.2. Prednosti ekološke poljoprivrede za održivi razvoj OPG-a

Prema zakonu Europske unije, ekološka proizvodnja obuhvaća sveobuhvatan sustav upravljanja farmama i proizvodnjom hrane. Ovaj sustav uključuje najbolje metode za zaštitu okoliša, očuvanje prirodnih resursa te visoke standarde za dobrobit životinja (Cifrić, 2003). Bitno je koristiti samo prirodne tvari i procese u proizvodnji kako bi se zadovoljila rastuća potražnja potrošača za ekološki prihvatljivim proizvodima. Ekološka poljoprivreda istovremeno odgovara zahtjevima tržišta i pridonosi zaštiti okoliša, dobrobiti životinja te ruralnom razvoju. Ekološka proizvodnja podržava očuvanje i poboljšanje plodnosti tla, stabilnost tla te biološku raznolikost. Također, doprinosi smanjenju zbijanja i erozije tla te unapređenju recikliranja ekoloških materijala i korištenju obnovljivih izvora energije. Ekološka poljoprivreda postaje sve važnija jer se u konvencionalnoj poljoprivredi često troše neobnovljivi resursi na neodgovoran način, što dugoročno šteti prirodnim procesima i

³⁴Održiva uporaba zemljišta (ekologizacija), https://wayback.archive-it.org/12090/20230930183829/https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/greening_hr (10.07.2024.)

³⁵Rotacija usjeva: Zašto je važna i kako je provesti?, <https://www.agroklub.com/eko-proizvodnja/rotacija-usjeva-zasto-je-vazna-i-kako-je-provesti/96750/> (10.07.2024.)

³⁶Ugar, <https://www.savjetodavna.hr/2015/08/07/ugar/> (10.07.2024.)

ravnoteži u prirodi. Dokazano jeda kvaliteta hrane koju jedemo može biti povezana s upotrebom kemikalija u poljoprivredi, što može uzrokovati različite zdravstvene probleme (Prepelec. 2016). Zato je važno naglasiti važnost suradnje s prirodom umjesto njenog uništavanja, što donosi dugoročne koristi za sve nas. Iz tog razloga se ekološka poljoprivreda smatra dijelom održivog razvoja jer kroz različite pristupe nastoji osigurati ekonomski isplativu, socijalno pravednu i etički prihvatljivu proizvodnju hrane. Također, jedna od prednosti je ta što ekološka poljoprivreda omogućuje malim obiteljskim gospodarstvima da se usmjere na ekonomski isplativ način proizvodnje visokokvalitetnih ekoloških proizvoda. To podrazumijeva specijalizaciju u proizvodnji takvih proizvoda za domaće tržište, što može potaknuti zapošljavanje u ruralnim područjima kroz preradu, prodaju i turizam. Smanjenje upotrebe pesticida i mineralnih gnojiva te bolje upravljanje poljoprivrednim otpadom također pridonosi očuvanju prirodnih resursa. Ovi pristupi stvaraju povoljnije uvjete za poljoprivrednu proizvodnju i doprinose samostalnosti gospodarstava kroz razvoj novih gospodarskih aktivnosti na farmama.³⁷

6.3. Izazovi i prepreke u implementaciji ekološke poljoprivrede

Kao jednu od prepreka kod implementacije ekološke poljoprivrede možemo navesti zakonske regulative. Zakonski propisi mogu biti problem za ekološke poljoprivrednike jer često zahtijevaju složenu dokumentaciju i visoke standarde za dobivanje ekološke certifikacije. Ovi zahtjevi mogu dodatno opteretiti poljoprivrednike administrativnim poslovima i povećati njihove troškove. Također, nedostatak jasnoće u zakonodavstvu može izazvati nesigurnost među poljoprivrednicima oko toga što je točno potrebno za pridržavanje ekoloških standarda. Još jedan od glavnih problema s kojima se susreću poljoprivrednici koji žele preći na ekološku poljoprivredu je nedostatak znanja o ekološkim metodama i principima. Mnogi nisu dovoljno educirani o tome kako minimalno koristiti kemikalije, rotirati usjeve, pravilno upravljati tlima i očuvati raznolikost života u okolini. Nedostatak obrazovnih programa i informacija o ekološkoj poljoprivredi može ograničiti poljoprivrednike u primjeni novih tehnika koje su važne za zaštitu okoliša i dugoročnu održivost poljoprivredne proizvodnje. Nadalje, još jedna od prepreka u implementaciji ekološke poljoprivrede je visoka cijena nadzora i sustava certificiranja. Troškovi certifikacije mogu biti izrazito visoki za poljoprivrednike koji žele preći na ekološke metode proizvodnje. Ovi

³⁷Uloga i značaj ekološke proizvodnje, <https://www.savjetodavna.hr/2018/11/28/uloga-i-znacaj-ekoloske-proizvodnje/> (10.07.2024.)

troškovi uključuju provođenje inspekcija, testiranje tla i vode, administrativne troškove te troškove održavanja i praćenja sustava. Ovi financijski tereti mogu biti posebno izazovni za manja poljoprivredna gospodarstva ili obiteljska poljoprivredna gospodarstva koja ne mogu lako podnijeti visoke početne investicije. Stoga je smanjenje troškova certifikacije i olakšavanje pristupa potrebnim resursima ključno za podršku širenju ekološke poljoprivrede i poboljšanje održivosti u poljoprivrednom sektoru. Još jedan od izazova u prihvaćanju ekološke poljoprivrede su visoki troškovi proizvodnje. To uključuje skupe certifikate, organsko sjeme, gnojiva i druge potrepštine potrebne za ekološki prihvatljivu proizvodnju. Također, kontrola štetočina i bolesti bez upotrebe sintetičkih pesticida također može biti financijski zahtjevna. Ovi početni troškovi predstavljaju prepreku za poljoprivrednike koji razmišljaju o prelasku na ekološki način rada, iako dugoročno mogu donijeti uštede i održiviji način proizvodnje. Također, jedna od prepeka su i problemi s ograničenim načinima distribucije koji često sprječavaju ekološke poljoprivrednike da svoje proizvode plasiraju na tržište. To znači da je teže za njih naći put do potrošača jer tradicionalni kanali distribucije preferiraju konvencionalne proizvode. Nedostatak široko dostupnih distribucijskih puteva može ograničiti dostupnost ekoloških proizvoda potrošačima i smanjiti njihovu konkurentnost. Rješenje ove situacije uključuje razvoj bolje distribucijske infrastrukture i educiranje javnosti o prednostima ekološke poljoprivrede. Nadalje, nerazvijeno tržište može biti velika prepreka za ekološke poljoprivrednike. To znači da postoji nedovoljno interesa potrošača za ekološkim proizvodima, nedostatak načina za distribuciju tih proizvoda, te nedostatak infrastrukture za njihovo skladištenje i transport. Također, nedostatak financijske podrške i poticaja može otežati ekološkim poljoprivrednicima da uspiju na tržištu. Potrebno je razviti strategije koje će pomoći u poticanju potražnje za ekološkim proizvodima, poboljšati infrastrukturu i pružiti bolju podršku poljoprivrednicima kako bi se prevladale ove poteškoće (Slika 8.) (Nakić, 2018).

Slika 8. Prepreke u implementaciji ekološke poljoprivrede

Izvor: Nakić, M. (2018): Implementacija ekološke proizvodnje kao okosnica razvoja Hrvatske poljoprivrede,

<https://repozitorij.fazos.hr/islandora/object/pfos%3A1399/datastream/PDF/view> (10.07.2024.)

Može se zaključiti kako se uvođenje ekološke poljoprivrede suočava s brojnim preprekama kao što su složene zakonske regulative, visoki troškovi certifikacije, nedostatak edukacije poljoprivrednika te nerazvijeno tržište za ekološke proizvode. Prevladavanje ovih izazova zahtijeva razvoj jasnijih i prilagođenih propisa, financijsku podršku, obrazovne programe te unapređenje infrastrukture za distribuciju. Samo tako možemo potaknuti rast ekološke poljoprivrede i pridonijeti održivom razvoju poljoprivrednog sektora.

7. ISTRAŽIVANJE- ODRŽIVI RAZVOJ NA OBITELJSKIM POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

Istraživanje održivog razvoja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima obuhvaća ciljeve i svrhu istraživanja, korištene metodologije te instrumente za prikupljanje podataka. Također će biti opisan uzorak istraživanja kako bi se osigurao uvid u reprezentativnost i pouzdanost rezultata.

7.1. Cilj i svrha istraživanja

Cilj ovog istraživanja je prikupiti podatke i analize o praksama održivog razvoja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u Hrvatskoj. Istraživanje obuhvaća aspekte kao što su korištenje obnovljivih izvora energije, metode očuvanja tla i vode, upotreba organskih gnojiva i pesticida, te mjere za smanjenje emisije ugljičnog dioksida. Također, ispituje se socijalna i ekonomska održivost gospodarstava, uključujući zapošljavanje lokalnih radnika, podršku lokalnoj zajednici i pristup programima potpora za održivi razvoj. Poseban naglasak stavljen je na ulogu Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Europske unije i njezin utjecaj na održivost poljoprivrednih gospodarstava.

7.2. Metodologija istraživanja

Anketni upitnik istražuje različite aspekte održivog razvoja u poljoprivredi kroz pet slijedova pitanja. Prvi slijed fokusira se na osnovne podatke o ispitaniku i njihovom poljoprivrednom gospodarstvu, uključujući dob, obrazovanje, lokaciju gospodarstva, veličinu u hektarima te glavnu djelatnost. Drugi slijed istražuje svijest ispitanika o konceptu održivog razvoja, uključujući poznavanje termina i izvore informacija o njemu. Treći slijed pitanja usmjeren je na socijalnu i ekonomsku održivost, pitajući o zapošljavanju lokalnih radnika te podršci lokalnoj zajednici. Četvrti slijed istražuje sudjelovanje i percepciju ispitanika o Zajedničkoj poljoprivrednoj politici EU-a, dok peti slijed ispituje percepciju ispitanika o preprekama i mjerama za unaprjeđenje održivosti u poljoprivredi.

Glavni instrument za prikupljanje podataka u ovom istraživanju je strukturirani anketni upitnik koji je sastavljena pomoću Google obrasca. Anketa se sastoji od 31 pitanja podijeljenih u logičke slijedove. Anketni upitnik je bio podijeljen na društvenim mrežama i online platformama kako bi se osiguralo da što više ljudi sudjeluje i podijeli svoje stavove i iskustva u vezi održivog razvoja u poljoprivredi. Ova strategija omogućuje širok doseg među različitim skupinama ljudi diljem različitih geografskih područja i različitih interesa vezanih uz poljoprivredu. Korištenjem popularnih platformi kao što su Facebook, Instagram te specijaliziranih foruma za poljoprivrednike, anketni upitnik postaje dostupan većem broju ljudi, čime se povećava šansa za prikupljanje raznolikih i relevantnih informacija o temi održivog razvoja u poljoprivredi. Također se koristila i razmjena poruka putem Vibera i WhatsApp-a te e-mail.

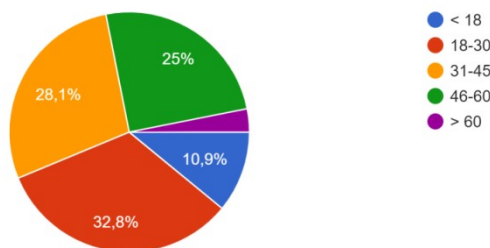
Anketni upitnik provedeno je u vrlo kratkom roku, od 3. srpnja 2024. godine do 14. srpnja 2024. godine, što predstavlja jedno od ograničenja i preporuka za buduća istraživanja. Iako su rezultati ovog istraživanja korisni kao predložak za razumijevanje izazova u održivosti OPG-ova, važno je napomenuti da podatke treba interpretirati uzimajući u obzir njihovu ograničenost, s obzirom na to da u Hrvatskoj postoji više od 122 tisuće OPG-ova. Prosjek vremena potrebnog za ispunjavanje ankete bio je deset minuta, a u istraživanju je sudjelovalo ukupno 64 ispitanika.

8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Rezultati istraživanja pružaju pregled ključnih nalaza o održivom razvoju na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Ovi rezultati uključuju analizu prikupljenih podataka, identifikaciju trendova, izazova i uspješnih praksi, te nude uvid u trenutnu situaciju OPG-ova. Nalazi služe kao osnov za daljnja istraživanja i preporuke za unapređenje održivosti u ovom sektoru.

Grafikon 1. Dob ispitanika

1. Koliko imate godina?
64 odgovora

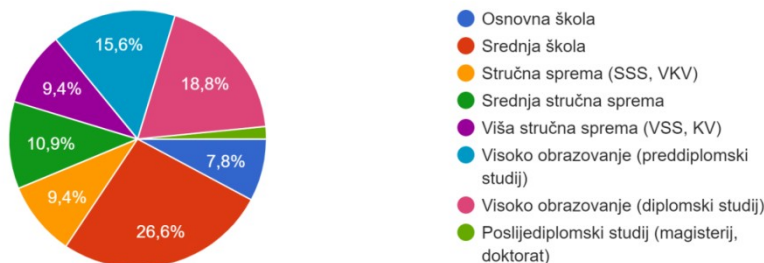

Izvor: Autorov rad

Na temelju grafikona 1., može se zaključiti sljedeće o dobnoj strukturi od 64 ispitanika: 7 ispitanika (10,9%) je mlađe od 18 godina, 21 ispitanik (32,8%) ima između 18 i 30 godina, 18 ispitanika (28,1%) ima između 31 i 45 godina, 16 ispitanika (25%) ima između 46 i 60 godina, dok 2 ispitanika (3,1%) ima više od 60 godina. Ova razdioba pruža uvid u demografsku raznolikost sudionika istraživanja o održivom razvoju u poljoprivredi.

Grafikon 2. Stupanj obrazovanja ispitanika

2. Koji je stupanj Vašeg obrazovanja?
64 odgovora

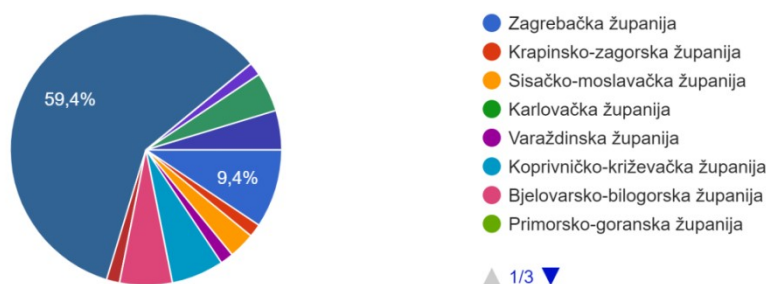

Izvor: Autorov rad

Grafikon 2. prikazuje raznovrsnost obrazovnih profila sudionika istraživanja o održivom razvoju u poljoprivredi. Prema prikupljenim podacima od 64 ispitanika, najveći broj sudionika ima visoko obrazovanje (diplomski studij), što čini 20 ispitanika. Slijedi grupa ispitanika s srednjom školom, njih 19, dok se srednja stručna sprema i viša stručna sprema (VSS, KV) pojavljuju u manjem broju, sa 7 i 5 ispitanika, redom. Stručna sprema (SSS, VKV) obuhvaća također 5 ispitanika, dok je manji broj sudionika završio osnovnu školu, njih 7. Također, jedan ispitanik ima poslijediplomski studij (magisterij, doktorat).

Grafikon 3. Lokacija gospodarstva

3. Lokacija gospodarstva
64 odgovora

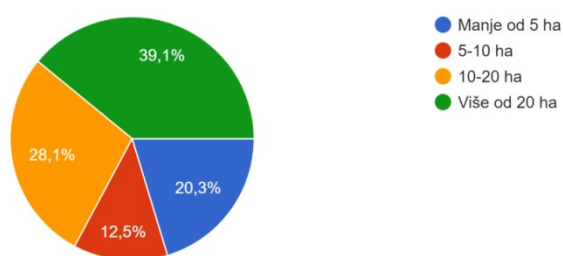
Izvor: autorov rad

Grafikon 3. prikazuje geografsku raspodjelu poljoprivrednih gospodarstava sudionika istraživanja o održivom razvoju u Hrvatskoj. Najveći broj ispitanika, njih 44, dolazi iz

Virovitičko-podravske županije, što ukazuje na značajnu zastupljenost te regije u istraživanju. Koprivničko-križevačka županija s 4 ispitanika također pokazuje određenu prisutnost. Istarska županija, Bjelovarsko-bilogorska županija, Zagrebačka županija, Međimurska županija, Sisačko-moslavačka županija svaka imaju po 2 ispitanika, dok su ostale županije Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Ličko-senjska, Osječko-baranjska manje zastupljene s po jednim ispitanikom.

Grafikon 4. Veličina obradive površine poljoprivrednog gospodarstva

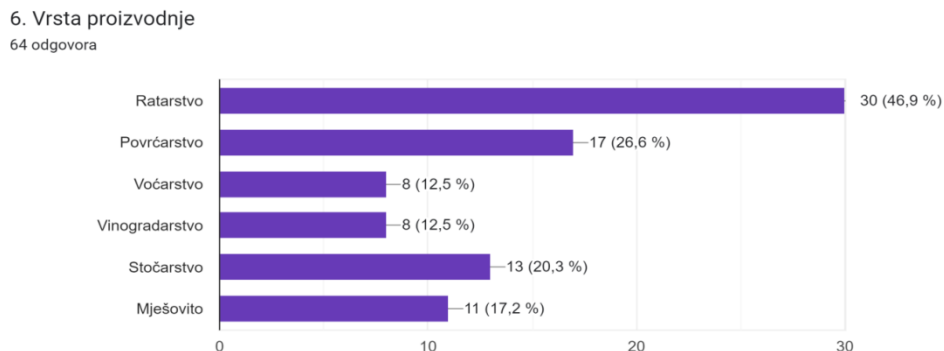
4. Kolika je veličina obradive površine Vašega poljoprivrednog gospodarstva?
64 odgovora

Izvor: autorov rad

Iz grafikona 4. može se zaključiti da su ispitanici podijeljeni prema veličini obradive površine njihovih poljoprivrednih gospodarstava. Najveći broj ispitanika, njih 37 od ukupno 64, izjavljuje da imaju više od 20 hektara obradive površine. Ova skupina vjerojatno obuhvaća veće poljoprivredne subjekte ili obiteljska gospodarstva koja se bave intenzivnijom poljoprivrednom proizvodnjom. Slijedi grupa od 20 ispitanika koji obrađuju između 10 i 20 hektara, što čini drugu najbrojniju kategoriju. Manji broj ispitanika raspoređen je u kategorije manje od 5 hektara (9 ispitanika) i 5-10 hektara (8 ispitanika), što ukazuje na prisutnost manjih i srednjih gospodarstava među sudionicima istraživanja. Ovi podaci su važni za razumijevanje raznolikosti veličina poljoprivrednih gospodarstava u kontekstu održivog razvoja poljoprivrede, jer različite veličine mogu utjecati na pristup resursima, tehnologiji i implementaciji održivih praksi.

Grafikon 5. Vrsta proizvodnje

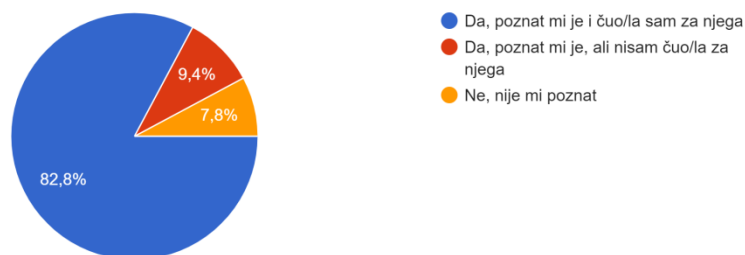

Izvor: Autorov rad

Na grafikonu 5. su prikazani podacima o vrstama poljoprivredne proizvodnje među ispitanicima, vidljivo je da je ratarstvo najzastupljenije sa 46,9%. Povrčarstvo slijedi sa udjelom od 26,6%, dok vočarstvo i vinogradarstvo zajedno čine 12,5%. Stočarstvo ima udio od 20,3%, dok je mješovita proizvodnja zastupljena s 17,2%. Ovi podaci pružaju uvid u raznolikost poljoprivredne proizvodnje među ispitanicima istraživanja o održivom razvoju u poljoprivredi.

Grafikon 6. Upoznatost s terminom "održivi razvoj"

1. Da li vam je poznat termin "održivi razvoj" i jeste li negdje čuli za njega?
64 odgovora

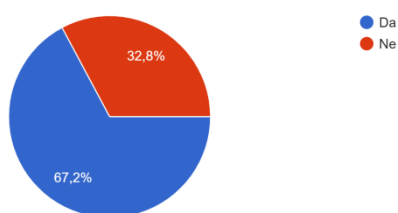
Izvor: Autorov rad

Grafikon 6. prikazuje razinu svijesti o terminu "održivi razvoj" među ispitanicima istraživanja. Većina ispitanika (82,8%) izjavila je da im je poznat termin "održivi razvoj" te da su već čuli za njega. Manji broj ispitanika (9,4%) izjavio je da im je poznat termin "održivi razvoj", ali da nisu čuli za njega, dok je 7,8% ispitanika izjavilo da im termin nije poznat. Ovi rezultati ukazuju na relativno visoku razinu prepoznavanja termina "održivi razvoj" među

sudionicima istraživanja. S obzirom na mali postotak ispitanika koji nisu upoznati s ovim terminom, može se zaključiti da većina sudionika ima osnovno ili nešto dublje razumijevanje koncepta održivog razvoja, što je važno za daljnje promicanje održivih praksi u poljoprivredi i šire.

Grafikon 7. Mogućnost sudjelovanja na edukacijama i radionicama

2. Imate li mogućnost sudjelovanja na edukacijama i radionicama vezanim za održivi razvoj poljoprivrede?
64 odgovora

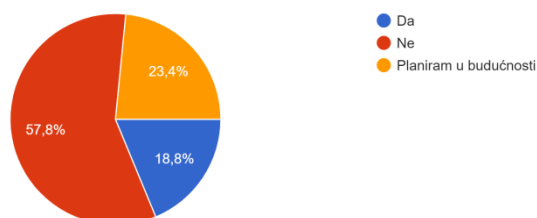

Izvor: Autorov rad

Grafikon 7. pokazuje dostupnost sudjelovanja ispitanika na edukacijama i radionicama vezanim za održivi razvoj poljoprivrede. Većina ispitanika (67,2%) izjavila je da imaju mogućnost sudjelovanja na takvim edukacijama i radionicama, dok je 32,8% ispitanika navelo da nemaju tu mogućnost. Ovi rezultati sugeriraju da većina ispitanika ima priliku educirati se o održivom razvoju poljoprivrede putem specijaliziranih programa i radionica. Ova mogućnost može biti ključna za daljnje podizanje svijesti i implementaciju održivih praksi među poljoprivrednicima, što bi moglo doprinijeti dugoročnoj održivosti poljoprivredne proizvodnje.

Grafikon 8. Korištenje obnovljivih izvora energije

3. Koristite li obnovljive izvore energije na svom gospodarstvu?
64 odgovora

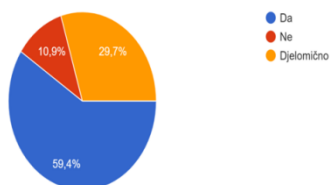

Izvor: Autorov rad

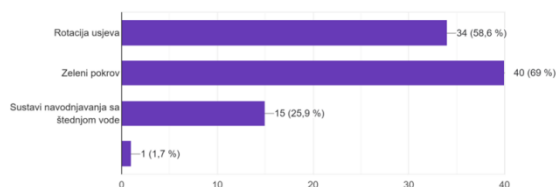
Grafikon 8. prikazuje upotrebu obnovljivih izvora energije među ispitanicima. Većina ispitanika (57,8%) izjavila je da trenutno ne koriste obnovljive izvore energije na svom gospodarstvu. Sa druge strane, 23,4% ispitanika planira koristiti obnovljive izvore energije u budućnosti, dok 18,8% ispitanika već koristi obnovljive izvore energije. Ovi rezultati ukazuju na postojanje interesa za implementaciju obnovljivih izvora energije među ispitanicima, s naglaskom na planiranje budućih investicija u tu svrhu. Ovakva strategija može pridonijeti smanjenju ekološkog utjecaja poljoprivrednih aktivnosti te povećati energetske održivosti poljoprivrednih gospodarstava.

Grafikon 9. Metode očuvanja tla i vode

5. Primjenjujete li metode očuvanja tla i vode?
64 odgovora

6. Koje metode očuvanja tla i vode koristite?
58 odgovora

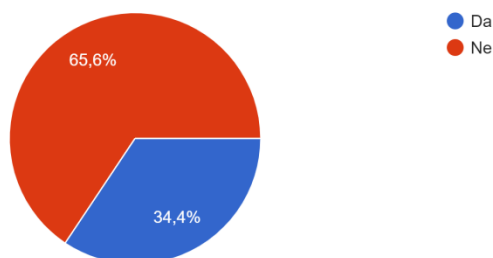
Izvor: Autorov rad

Grafikon 9. prikazuje primjenu metoda očuvanja tla i vode među ispitanicima. Prema rezultatima, 59,4% ispitanika izjavilo je da primjenjuje ove metode u potpunosti (označeno s "Da"), dok 29,7% ispitanika koristi ove metode djelomično. Manji broj ispitanika, 10,9%, izjavio je da ne primjenjuje metode očuvanja tla i vode. Kao što je već rečeno u radu, poljoprivrednici dobivaju izravna zelena plaćanja ako koriste metode poput rotacije usjeva i zelenog pokrova, zbog čega vjerojatno najveći broj ispitanika upravo koristi ove dvije metode očuvanja tla. Ovi rezultati ukazuju na visoku svijest i implementaciju praksi očuvanja tla i vode među poljoprivrednicima, ali i potrebu za daljnjim promicanjem i podrškom ovim praksama kako bi se osiguralo održivo korištenje resursa u poljoprivredi.

Grafikon 10. Zapošljavanje lokalnih radnika

1. Da li zapošljavate lokalne radnike?

64 odgovora

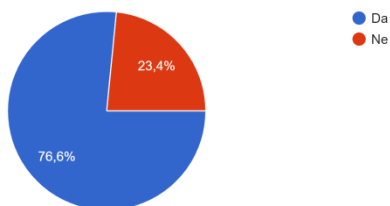
Izvor: Autorov rad

Na grafikonu 10. prikazano je da 34,4% ispitanika izjavilo da zapošljava lokalne radnike, dok veći broj ispitanika 65,6% to ne čini. Ovi podaci ukazuju na raznolikost pristupa zapošljavanju u ruralnim područjima, s potencijalnim utjecajem na lokalno gospodarstvo i zajednicu.

Grafikon 11. Podržavanje lokalne zajednice

2. Podržavate li lokalnu zajednicu (npr. donacije, dobrotvorne akcije, sudjelovanje u lokalnim događanjima)?

64 odgovora

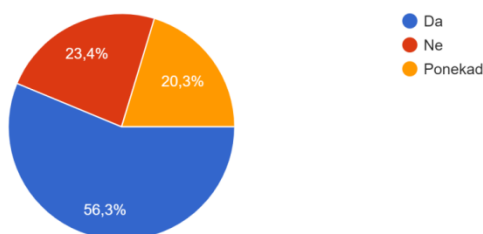
Izvor: Autorov rad

Grafikon 11. prikazuje rezultate istraživanja o podršci lokalnoj zajednici među poljoprivrednim gospodarstvima. Većina ispitanika, njih 76,6%, izjavila je da podržava lokalnu zajednicu kroz aktivnosti poput donacija, dobrotvornih akcija i sudjelovanja u lokalnim događanjima. S druge strane, 23,4% ispitanika nije aktivno sudjelovalo u ovim oblicima podrške. Ovi rezultati naglašavaju važnost društvene odgovornosti i integracije poljoprivrednih gospodarstava u lokalnu zajednicu.

Grafikon 12. Suradnja s drugim poljoprivrednicima i organizacijama

3. Da li surađujete s drugim lokalnim poljoprivrednicima ili organizacijama?

64 odgovora

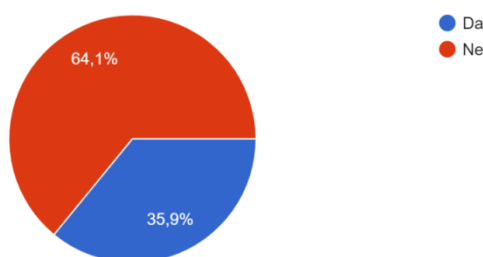
Izvor: Autorov rad

Na temelju rezultata istraživanja, na grafikonu 12. vidljivo je da većina poljoprivrednih gospodarstava, njih 56,3%, surađuje s drugim lokalnim poljoprivrednicima ili organizacijama. Približno 20,3% ispitanika izjavilo je da surađuje s njima povremeno, dok 23,4% nije uključeno u takvu vrstu suradnje. Ovi podaci pokazuju da postoji značajan stupanj suradnje među lokalnim poljoprivrednicima, što može pridonijeti razmjeni znanja, resursa i boljoj integraciji na tržištu.

Grafikon 13. Članovi udruge ili zadruge

4. Da li ste član neke poljoprivredne udruge ili zadruge?

64 odgovora

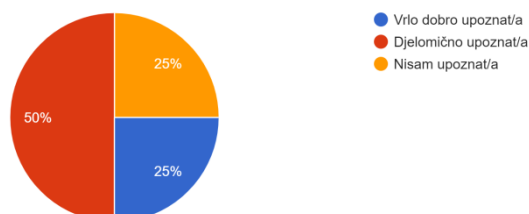
Izvor: Autorov rad

Na temelju istraživanja, na grafikonu 13. vidljivo je da 64,1% poljoprivrednih gospodarstava nije član niti jedne poljoprivredne udruge ili zadruge, dok 35,9% sudionika istraživanja je članica neke poljoprivredne udruge ili zadruge. Ovi podaci ukazuju na značajnu većinu koja nije formalno organizirana u poljoprivredne udruge ili zadruge, što može

implicirati određene izazove ili nedostatke u koordinaciji, pristupu resursima ili zajedničkim tržištima.

Grafikon 14. Upoznatost sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom

1. Koliko ste upoznati sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom (ZPP) Europske unije?
64 odgovora

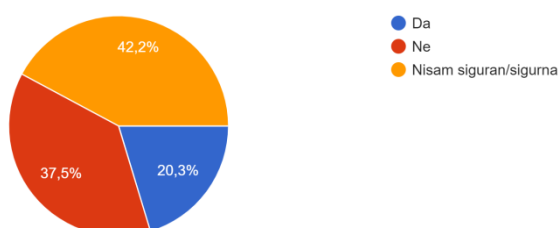

Izvor: Autorov rad

Grafikon 14. prikazuje razinu upoznatosti sudionika istraživanja s Zajedničkom poljoprivrednom politikom (ZPP) Europske unije. Većina ispitanika (50%) je djelomično upoznata s ZPP-om, dok 25% nije upoznato s njom. Manji postotak sudionika (25%) izjavio je da su vrlo dobro upoznati s ovom politikom. Ovi podaci ukazuju na važnost kontinuirane edukacije i informiranja poljoprivrednika o političkim inicijativama i regulativama koje ih direktno utječu.

Grafikon 15. Mišljenje ispitanika o usmjerenosti ZPP-a prema održivom razvoju

2. Smatrate li da je zajednička poljoprivredna politika EU-a dovoljno usmjerena prema održivom razvoju poljoprivrede?
64 odgovora

Izvor: Autorov rad

Grafikon 15. pokazuje kako ljudi razmišljaju o tome je li Zajednička poljoprivredna politika EU dovoljno usmjerena na održivost poljoprivrede. Samo 20,3% ispitanika smatra da EU politika dobro vodi računa o održivosti poljoprivrede. S druge strane, 37,5% smatra da to

nije slučaj, dok čak 41.3% ispitanika nije sigurno u svoje mišljenje. Rezultati istraživanja pokazuju da ljudi imaju različita mišljenja o tome koliko dobro EU politika pomaže održivost u poljoprivredi. Neki misle da su postignuti ciljevi, dok drugi nisu sigurni ili ne znaju dovoljno da bi donijeli čvrstu odluku. Ovi rezultati ističu potrebu za više informacija i otvorenih razgovora o važnosti održivog razvoja u poljoprivredi kako bi se politike i prakse uskladile s dugoročnim ciljevima održivosti.

Grafikon 16. Iskorištenost poticaja i subvencija ZPP-a

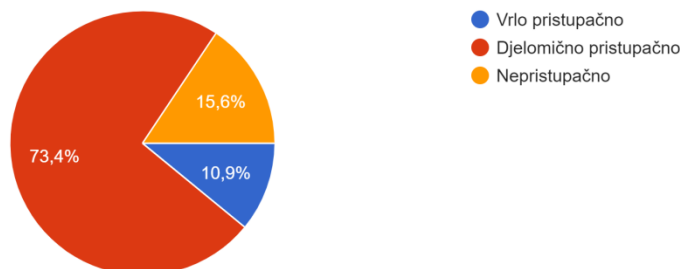

Izvor: Autorov rad

Grafikon 16. prikazuje podatke o korištenju poticaja ili subvencija iz Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) EU-a među sudionicima istraživanja. Većina ispitanika (65,6%) trenutno koristi te poticaje ili subvencije za svoje gospodarstvo, dok ih 6,3% ispitanika planira koristiti u budućnosti. 28,1% ispitanika izjavljuje da ne koristi ove poticaje ili subvencije. Također, podaci pokazuju da većina ispitanika (45,3%) smatra da su poticaji iz ZPP-a djelomično pomogli u održivom razvoju njihovih gospodarstava. Manji postotak (18,8%) smatra da poticaji nisu pomogli, dok je 15,6% izjavilo da su znatno pomogli. Rezultati istraživanja pokazuju da poljoprivrednici imaju različita mišljenja o tome koliko Zajednička poljoprivredna politika Europske unije doprinosi održivosti poljoprivrede. Dok su neki rekli da su dobili određenu korist kroz poticaje iz ZPP-a, drugi nisu vidjeli značajan utjecaj ili nisu koristili te poticaje. Ovi rezultati sugeriraju potrebu za prilagodbama u politici kako bi se povećao njezin pozitivan utjecaj i podrška poljoprivrednicima. Također se ističe važnost potencijalnog rasta u korištenju financijskih potpora za unaprjeđenje poljoprivrednih praksi u budućnosti.

Grafikon 17. Ocjena pristupačnosti fondova EU

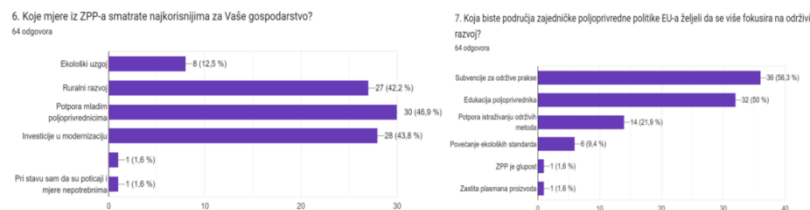
5. Kako ocjenjujete pristupačnost fondova EU-a namijenjenih potpori održivom razvoju poljoprivrede?
64 odgovora

Izvor: Autorov rad

Grafikon 17. pokazuje kako sudionici percipiraju pristupačnost fondova Europske unije namijenjenih potpori održivom razvoju poljoprivrede. Većina sudionika (73,4%) smatra da su ti fondovi djelomično pristupačni, što znači da postoje određene prepreke ili izazovi pri pristupanju tim sredstvima, ali da je pristup ipak moguć uz određene napore ili prilagodbe. S druge strane, 15,6% sudionika smatra da su fondovi nepristupačni, što implicira da postoji osjećaj da su zahtjevi ili uvjeti za pristup tim sredstvima previsoki ili nedostupni. Manji postotak sudionika (10,9%) smatra da su fondovi vrlo pristupačni, što ukazuje da smatraju kako su sredstva lako dostupna i da pristup njima ne predstavlja značajan problem. Ovi rezultati sugeriraju da postoji potreba za poboljšanjem pristupa fondovima EU kako bi se podržao održivi razvoj u poljoprivredi. To može uključivati pojednostavljenje administrativnih procedura, pružanje bolje informiranosti ili prilagodbe politika kako bi se osiguralo da svi zainteresirani poljoprivrednici mogu iskoristiti potencijalne koristi koje nude ovi fondovi.

Grafikon 18. Mišljenje ispitanika o mjerama ZPP-a

Izvor: Autorov rad

Iz grafikona 18. proizlazi da sudionici imaju različite percepcije o korisnim mjerama iz Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) EU-a za svoja gospodarstva. Najviše podrške su dobile potpora mladim poljoprivrednicima i investicije u modernizaciju, što ukazuje na njihovu značajnost. Ruralni razvoj također je istaknut kao važan aspekt. Sudionici su također prepoznali ekološki uzgoj kao relevantnu mjeru. Manji broj je izrazio mišljenje da su potpore i mjere ZPP-a nepotrebni za njihova gospodarstva. Subvencije za održive prakse su najviše podržane sa 36 glasova, dok je edukacija poljoprivrednika također značajno podržana sa 32 glasa. Potpora istraživanju održivih metoda dobila je 14 glasova, dok su povećanje ekoloških standarda, ZPP kao glupost te zaštita plasmana proizvoda dobili manju podršku. Ovi rezultati naglašavaju potrebu za financijskom podrškom održivim praksama i edukacijom poljoprivrednika radi unapređenja održivosti u poljoprivredi.

Grafikon 19. Prepreke i mjere za unapređenje održivog razvoja na OPG-u

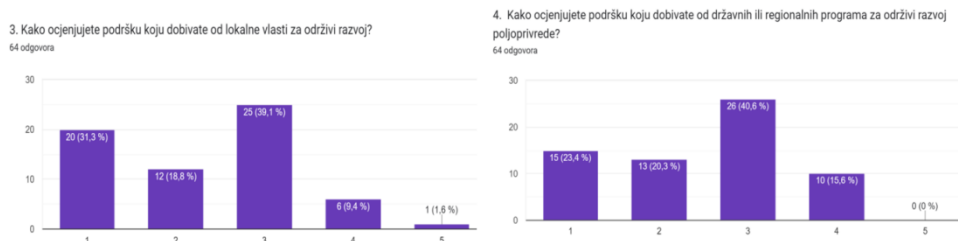

Izvor: Autorov rad

Iz grafikona 19. jasno proizlazi da su sudionici identificirali nekoliko ključnih prepreka s kojima se suočavaju u poljoprivrednoj praksi. Najveći broj glasova, njih 51, ukazuje na nedostatak financijskih sredstava kao glavni izazov. Također, 19 sudionika ističe nedostatak podrške zajednice, dok je nedostatak informacija ili znanja identificiran kao problem od strane

15 sudionika. Manji broj glasova dodijeljen je nedostatku zemljišta za obradu (1 glas) i potrebi za povećanjem proizvodnje po jedinici površine zbog egzistencije (1 glas). Ovi rezultati sugeriraju da je financijska podrška ključna za prevladavanje izazova u poljoprivredi, dok je potrebno poboljšati i informiranost te podršku zajednice kako bi se optimizirali uvjeti rada u poljoprivredi. Najvažnije mjere za unapređenje održivosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, prema rezultatima istraživanja, uključuju bolju financijsku podršku, što je istaknuto s 51 glasom. Edukacija i savjetovanje također su prepoznati kao ključni s 29 glasova, dok je povećanje svijesti zajednice dobilo 21 glas. Manji broj sudionika, samo jedan, istaknuo je važnost smanjenja uvoza kao mjeru koja bi mogla poboljšati održivost, naglašavajući utjecaj konkurentnih uvoznih cijena na domaća gospodarstva.

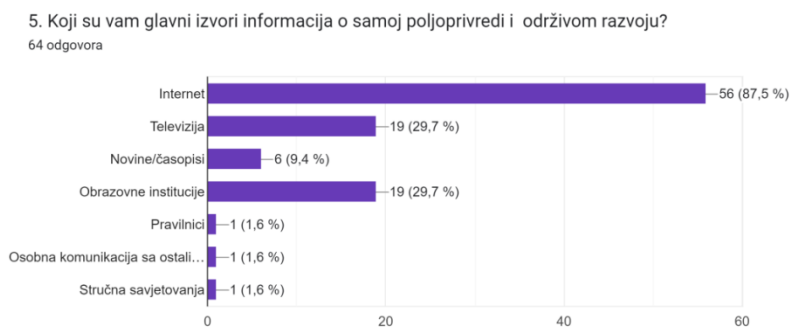
Grafikon 20. Ocjena ispitanika za lokalnu, regionalnu i državnu potporu

Izvor: Autorov rad

Grafikon 20. prikazuje kako su sudionici ocijenili podršku koju dobivaju od lokalnih vlasti i državnih/regionalnih programa za održivi razvoj poljoprivrede, koristeći ljestvicu od 1 do 5, gdje 1 označava vrlo lošu podršku, a 5 vrlo dobru podršku. Analiza rezultata pokazuje da sudionici imaju različite percepcije o kvaliteti podrške. Većina ocjena za podršku lokalnih vlasti koncentrirana je u srednji raspon (2 do 4), što ukazuje na to da većina smatra da podrška nije ni izrazito loša ni izrazito dobra. Ocjene 1 i 5, koje označavaju vrlo lošu odnosno vrlo dobru podršku, manje su zastupljene, sugerirajući prostor za poboljšanje dosljednosti i kvalitete podrške lokalnih vlasti za održivi razvoj. Slično, ocjene za podršku državnih/regionalnih programa su također varirajuće, s većinom ocjena u srednjem rasponu, dok su ocjene 1 i 5 manje zastupljene, što ukazuje na potrebu za unapređenjem kvalitete i dosljednosti podrške ovih programa prema mišljenju sudionika istraživanja.

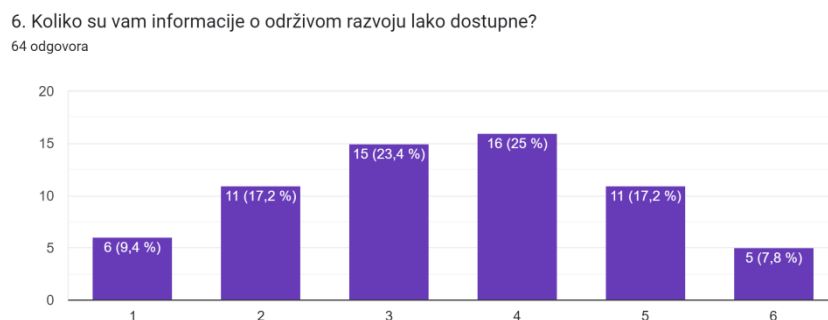
Grafikon 21. Glavni izvori informacija

Izvor: Autorov rad

S grafikona 21. može se zaključiti da izvori informacija o poljoprivredi i održivom razvoju variraju među sudionicima istraživanja. Većina sudionika ističe internet kao primarni izvor informacija, dok televizija također igra značajnu ulogu. Obrazovne institucije također su spomenute kao važan izvor znanja o poljoprivredi i održivom razvoju. Novine/časopisi također pružaju informacije, iako u manjoj mjeri u usporedbi s internetom i televizijom. Osobna komunikacija s ostalim poljoprivrednicima i krajnjim korisnicima također se pojavljuje kao važan izvor informacija. Ovi rezultati pokazuju da su digitalni mediji dominantni, ali da i tradicionalni mediji i obrazovne institucije igraju važnu ulogu u edukaciji o poljoprivredi i održivom razvoju.

Grafikon 22. Dostupnost informacija

Izvor: Autorov rad

S grafikona 22. može se zaključiti da većina sudionika ocjenjuje da su informacije o održivom razvoju relativno lako dostupne, s većinom ocjena koncentriranih u rasponu od 3 do 5 na ljestvici od 1 do 6. Ovo ukazuje na to da većina ispitanika smatra da postoje određeni izvori informacija o održivom razvoju koji su pristupačni i dostupni, ali može postojati

prostor za poboljšanje u pristupu informacijama, s obzirom na nekoliko nižih ocjena koje su dobivene.

Na temelju istraživanja o održivom razvoju u poljoprivredi, možemo zaključiti da većina poljoprivrednika dobro poznaje što je održivi razvoj i da su otvoreni za učenje novih praksi koje bi mogle poboljšati njihove farme. Iako većina trenutno ne koristi obnovljive izvore energije, postoji velik interes za njihovu buduću upotrebu, što bi moglo pomoći u smanjenju ekološkog utjecaja poljoprivrede. Dobra vijest je da većina poljoprivrednika primjenjuje metode za očuvanje tla i vode, što je ključno za dugoročno očuvanje prirodnih resursa. No, izazovi poput nedostatka financijskih sredstava i potpore zajednice mogu otežati daljnji napredak u ovoj oblasti. Također je važno napomenuti da mnogi poljoprivrednici aktivno podržavaju svoje lokalne zajednice kroz donacije i sudjelovanje u lokalnim aktivnostima, što pokazuje njihovu angažiranost i odgovornost prema lokalnoj zajednici. Što se tiče potpore od EU kroz Zajedničku poljoprivrednu politiku, mišljenja su podijeljena, što ukazuje na potrebu za prilagodbom politika kako bi bolje odgovarale stvarnim potrebama poljoprivrednika. Ključno je kontinuirano raditi na educiranju, osiguravanju financijskih sredstava i jačanju podrške zajednice kako bi se potaknule održive prakse u poljoprivredi i osigurala dugoročna održivost farmi.

9. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje provedeno o održivom razvoju obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava suočilo se s nekoliko ograničenja koja je važno razumjeti. Prvo, istraživanje je realizirano u vrlo kratkom vremenskom razdoblju, što može utjecati na dubinu i detaljnost prikazanih podataka. Ovo kratko trajanje moglo je ograničiti količinu informacija koje su mogle biti prikupljene i analizirane, što može utjecati na sveobuhvatnost rezultata.

Također, uzorak istraživanja možda nije u potpunosti reprezentativan za sve obiteljske poljoprivredne gospodarstva, s obzirom na to da u Hrvatskoj postoji više od 122 tisuće OPG-ova. To znači da su rezultati istraživanja možda odražavali samo dio stvarne slike, te ne uključuju sve različite vrste OPG-ova i njihove specifične okolnosti.

Za buduća istraživanja preporučuje se produženje trajanja istraživačkog procesa kako bi se omogućilo detaljnije prikupljanje i analiza podataka. Duže razdoblje istraživanja može pomoći u dobivanju preciznijih i pouzdanijih informacija. Također, korisno bi bilo proširiti

istraživanje na različite regije i vrste OPG-ova kako bi se dobio širi uvid u različite izazove i uspješne prakse. Korištenje dodatnih metoda, poput intervjua s poljoprivrednicima i detaljnih studija slučaja, moglo bi pomoći u boljem razumijevanju specifičnih problema i rješenja koja su se pokazala uspješnima u praksi. Ove preporuke mogu pomoći u stvaranju potpunije slike o održivom razvoju u sektoru obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i pružiti korisne smjernice za buduća istraživanja.

10. ZAKLJUČAK

Na kraju ovog rada, može se zaključiti da obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG-ovi) predstavljaju temelj ruralnih zajednica diljem svijeta te imaju ključnu ulogu u očuvanju tradicije, ekoloških resursa i društvenih vrijednosti. Istraživanje je otkrilo da su OPG-ovi suočeni s brojnim izazovima, uključujući ekonomske pritiske, promjene u tržišnom okruženju i potrebu za očuvanjem prirodnih resursa. Ovi nalazi potvrđuju da je održivost ključna za dugoročni uspjeh OPG-ova, a ne samo teorijska ideja, nego praktična potreba u svakodnevnom poslovanju.

Glavni zaključci istraživanja uključuju potvrdu da održivi razvoj kod OPG-ova zahtijeva integraciju ekonomske, društvene i ekološke dimenzije. Ekonomski aspekt istraživanja naglasio je potrebu za diverzifikacijom prihoda, što pomaže u smanjenju rizika povezanih s promjenama na tržištu i povećava financijsku stabilnost. Društvena dimenzija je istaknula važnost OPG-ova u očuvanju ruralnih zajednica i promicanju kulturnih vrijednosti, dok je ekološki aspekt ukazao na potrebu za očuvanjem okoliša i primjenom ekoloških praksi u poljoprivredi.

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) Europske unije pokazala se kao značajan alat u podršci održivom razvoju OPG-ova. Sustav poticaja, subvencija i regulacija ZPP-a pomaže u promicanju ekološki prihvatljivih praksi, ali su identificirani i izazovi poput administrativnih barijera i ograničenog pristupa fondovima. Istraživanje je pokazalo da je potrebno nastaviti s podrškom kroz edukaciju, istraživanje i tehnološki napredak. Suradnja lokalnih zajednica, institucija i stručnjaka bit će ključna za stvaranje povoljnog okruženja koje će omogućiti OPG-ovima da ostanu vitalni stupovi ruralnog razvoja i doprinose očuvanju okoliša i društvene stabilnosti u budućnosti.

11. POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Cifrić, I. (2003): Ruralni razvoj i modernizacija. IDIZ, Institut za društvena istraživanja, Zagreb
2. Črnjar, M. (2002): Ekonomika i politika zaštite okoliša. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci
3. Črnjar, M., Črnjar K. (2009): Menadžment održivoga razvoja. Fakultet za menadžment u turizmu i ugosteljstvu u Općini Sveučilišta u Rijeci
4. Defilippis, J. (1993): Obiteljska gospodarstva Hrvatske. AGM, Zagreb
5. Herceg, N., Stanić- Koštroman, S., Šiljeg, M. (2018): Čovjek i okoliš. Mostar : Hrvatska akademija za znanost i umjetnost Bosne i Hercegovine; Koprivnica : Sveučilište Sjever; Zagreb : Synopsis; Sarajevo : Synopsis
6. Kordej- De Villa, Ž., Stubbs, P., Sumpor, M. (2009): Participativno upavljanje za održiv razvoj. Ekonomski institut, Zagreb

Elektronički izvori:

7. Dabić, L. (2023): Održiva poljoprivreda na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima Istarske i Koprivničko-križevačke županije. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, <https://zir.nsk.hr/islandora/object/efzg%3A11803> (10.07.2024.)
8. Marić, A. (2023): Mogućnosti razvoja obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva kroz nepoljoprivredne djelatnosti. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet, <https://zir.nsk.hr/islandora/object/agr%3A2925> (10.07.2024.)
9. Nakić, M. (2018): Implementacija ekološke proizvodnje kao okosnica razvoja Hrvatske poljoprivrede. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet, <https://repositorij.fazos.hr/islandora/object/pfos%3A1399/datastream/PDF/view> (10.07.2024.)
10. Prepelec, K. (2016): Sociokulturni, ekonomski i ekološki motivi zapreorijentaciju s konvencionalne na ekološkupoljoprivredu. Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet, <https://repositorij.agr.unizg.hr/islandora/object/agr:277> (10.07.2024.)

Članak na mrežnoj stranici:

11. Župančić, M. (2005): Obiteljska poljoprivredna gospodarstva i ruralni razvitak u Hrvatskoj, <https://hrcak.srce.hr/file/52321> (10.07.2024.)

Propisi:

12. Odluka o Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. - NKD 2007. NN 58/2007
13. Pravilnik o Upisniku poljoprivrednika. NN 62/2019
14. Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu. 29/2018

Mrežna stranica:

15. Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, <https://www.apprrr.hr/buducnost-zpp-a/> (10.07.2024.)
16. AGRIVI, <https://www.agrivi.com/hr/> (10.07.2024.)
17. Agroklub, <https://www.agroklub.com/> (10.07.2024.)
18. Elektronička poljoprivredna iskaznica, <https://epi.mps.hr/epi/> (10.07.2024.)
19. Europska komisija, https://commission.europa.eu/index_hr (10.07.2024.)
20. Europsko vijeće, <https://www.consilium.europa.eu/hr/european-council/> (10.07.2024.)
21. Foro Rural Mundial, <https://www.ruralforum.org/en/> (10.07.2024.)
22. Glas prirode, <https://glasprirode.hr/> (10.07.2024.)
23. Gospodarski list, <https://gospodarski.hr/> (10.07.2024.)
24. Laboratorij održivog razvoja, <https://lora.bioteka.hr/> (10.07.2024.)
25. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i šumarstva, <https://poljoprivreda.gov.hr/> (10.07.2024.)
26. Revija ruralnog razvoja Europske unije, <https://tinyurl.com/2chq5umk> (10.07.2024.)
27. Ruralni razvoj - smjernice i primjeri dobre prakse, <https://skr.hr/xuLb> (10.07.2024.)
28. THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, <https://skr.hr/ROaZ> (10.07.2024.)

12. POPIS ILUSTRACIJA

Slike:

1. Slika 1. Ciljevi održivog razvoja
2. Slika 2. Tri dimenzije održivog razvoja
3. Slika 3. Elektronička poljoprivredna iskaznica
4. Slika 4. Devet ciljeva ZPP-a
5. Slika 5. Dva stupa zajedničke poljoprivredne politike
6. Slika 6. Zajednička poljoprivredna politika
7. Slika 7. Logotip EU-a za ekološku proizvodnju
8. Slika 8. Prepreke u implementaciji ekološke proizvodnje

Grafikoni:

9. Grafikon 1. Dob ispitanika
10. Grafikon 2. Stupanj obrazovanja ispitanika
11. Grafikon 3. Lokacija gospodarstva
12. Grafikon 4. Veličina obradive površine gospodarstva
13. Grafikon 5. Vrsta proizvodnje
14. Grafikon 6. Upoznatost s terminom "održivi razvoj"
15. Grafikon 7. Mogućnost sudjelovanja na edukacijama i radionicama
16. Grafikon 8. Korištenje obnovljivih izvora energije
17. Grafikon 9. Metode očuvanja tla i vode
18. Grafikon 10. Zapošljavanje lokalnih radnika
19. Grafikon 11. Podržavanje lokalne zajednice
20. Grafikon 12. Suradnja s drugim poljoprivrednicima i organizacijama
21. Grafikon 13. Članovi udruge ili zadruge
22. Grafikon 14. Upoznatost sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom
23. Grafikon 15. Mišljenje ispitanika o usmjerenosti ZPP-a prema održivom razvoju
24. Grafikon 16. Iskorištenost poticaja i subvencija ZPP-a
25. Grafikon 17. Ocjena pristupačnosti fondovima EU
26. Grafikon 18. Mišljenje ispitanika o mjerama ZPP-a
27. Grafikon 19. Prepreke i mjere za unapređenje održivog razvoja na OPG-u
28. Grafikon 20. Ocjena ispitanika za lokalnu, regionalnu i državnu potporu
29. Grafikon 21. Glavni izvori informacija

30. Grafikon 22. Dostupnost informacija

Veleučilište u Virovitici

OBRAZAC 5

IZJAVA O AUTORSTVU

Ja, - MATEA ČOR

izjavljujem da sam autor/ica završnog/diplomskog rada pod nazivom

ODRŽIVI RAZVOJ NA OBITELJSKIM POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

Svojim vlastoručnim potpisom jamčim sljedeće:

- da je predani završni/diplomski rad isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija,
- da su radovi i mišljenja drugih autora/ica, koje sam u svom radu koristio/la, jasno navedeni i označeni u tekstu te u popisu literature,
- da sam u radu poštivao/la pravila znanstvenog i akademskog rada.

Potpis studenta/ice

Mateja Čor

OBRAZAC 6

ODOBRENJE ZA OBJAVLJIVANJE ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG
RADA U DIGITALNOM REPOZITORIJU

Ja, MATEA ČOR

dajem odobrenje za objavljivanje mog autorskog završnog/diplomskog rada u nacionalnom repozitoriju odnosno repozitoriju Veleučilišta u Virovitici u roku od 30 dana od dana obrane.

Potvrđujem da je za pohranu dostavljena završna verzija obranjenog završnog/diplomskog rada.

Ovom izjavom, kao autor navedenog rada dajem odobrenje i da se moj rad, bez naknade, trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim na sljedeći način (zaokružiti):

- a) Rad u otvorenom pristupu
- b) Rad dostupan nakon: 09.09.2024. (upisati datum)
- c) Pristup svim korisnicima iz sustava znanosti i visokog obrazovanja RH
- d) Pristup korisnicima matične ustanove
- e) Rad nije dostupan (u slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem završnom/diplomskom radu, podnosi se pisani obrazloženi zahtjev).

U slučaju dostupnosti rada prethodno označeno od a) do d), ovom izjavom dajem pravo iskorištavanja mog ocjenskog rada kao autorskog djela pod uvjetima Creative Commons licencije (zaokružiti):

- 1) CC BY (Imenovanje)
- 2) CC BY-SA (Imenovanje – Dijeli pod istim uvjetima)
- 3) CC BY-ND (Imenovanje – Bez prerada)
- 4) CC BY-NC (Imenovanje – Nekomercijalno)
- 5) CC BY-NC-SA (Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima)
- 6) CC BY-NC-ND (Imenovanje – Nekomercijalno – Bez prerada)

Ovime potvrđujem da mi je prilikom potpisivanja ove izjave pravni tekst licencija bio dostupan te da sam upoznat s uvjetima pod kojim dajem pravo iskorištavanja navedenog djela.

Potpis studenta/ice

Mateja Čor